

**AANDACHT VOOR
BEWONERSPARTICIPATIE**

ISBN 978-90-79911-02-8 (digitale versie)

Aandacht voor bewonersparticipatie

Een onderzoek naar de bevordering van bewonersbetrokkenheid bij de totstandkoming
van de wijkactieplannen voor aandachtswijken

oktober 2008



dr. M.J. van Hulst, drs. T.M.F. van de Wijdeven, N. Karsten MSc MA,
prof. dr. F. Hendriks

m.m.v. I. Besten BA, B. Boluijt BA en drs. E. Dijkhoff

Universiteit van Tilburg – Tilburgse School voor Politiek en Bestuur

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	7
2. Aandacht voor bewonersparticipatie	9
Bewonersparticipatie bezien: de eerste meting	10
3. Bevorderende omstandigheden voor bewonersparticipatie	13
Het CLEAR-model.....	13
Gelegenheid, invitatie en respons.....	15
4. Aanpak van het onderzoek	17
De vragenlijst.....	17
Pilot-onderzoek	18
Dataverzameling	18
Verwerking en analyse	20
5. De kaart: bevordering van de bewonersparticipatie in beeld	21
Dimensies.....	21
Resultaten per wijk.....	25
6. Analyse op hoofdlijnen: het algemene beeld	57
Totstandkoming van de wijkactieplannen	57
Bevordering van bewonersparticipatie door gemeenten.....	58
7. Reflectie.....	65
Beoordeling van de resultaten	65
Belang van de context.....	66
Referenties	71
Bijlage 1: Het CLEAR-model.....	73
Bijlage 2: De 45 onderzochte wijkactieplannen.....	75
Bijlage 3: De vragenlijst.....	77
Bijlage 4: Aanvullende vragen.....	83
Eindnoten	85

1. Samenvatting

Dit rapport geeft antwoord op de vraag op welke wijze en in hoeverre gemeenten bewonersparticipatie in de totstandkoming van de wijkactieplannen in de 40 door de minister voor WWI aangewezen aandachtswijken hebben bevorderd. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken. De informatie is verkregen door middel van het afnemen van een telefonische vragenlijst bij gemeenten en bewonersorganisaties in alle wijken.

Grofweg blijken er drie strategieën te onderscheiden: in iets meer dan een derde van de wijken zijn bewoners niet, of zeer beperkt, betrokken geweest bij de totstandkoming van het wijkactieplan; in iets minder dan een derde van de wijken verliep de participatie via reguliere, reeds bestaande bewonersoverleggen en in iets meer dan een derde van de wijken is een nieuw, breed participatietraject opgezet voor het wijkactieplan. Vooral in de grote steden waren de mogelijkheden voor bewoners om te participeren beperkt; in kleinere steden hebben gemeenten de participatie over het algemeen actiever bevorderd.

Concluderend kan gesteld worden dat gemeenten bewoners in de meeste gevallen wel de mogelijkheid hebben geboden te participeren, maar dat de reikwijdte en de diepgang niet in alle gevallen even groot waren. Daar waar bewoners konden participeren, hadden zij in de meeste gevallen wel de gelegenheid aan te geven welke problemen er volgens hen in de wijk spelen, maar veel minder vaak hadden bewoners de gelegenheid oplossingen aan te dragen. De inventarisatie en keuze van oplossingen was vaak in handen van professionals. De beslismacht van bewoners was over het algemeen beperkt. Wel konden ze in veel gevallen advies uitbrengen over het wijkactieplan.

Gemeenten hebben individuele en georganiseerde bewoners relatief vaak gevraagd te participeren. Het bereik van de invitatie was in veel gemeenten groot (het 'net' werd tamelijk breed uitgeworpen). Niet zelden zijn alle wijkbewoners gevraagd te participeren. De intensiteit van de invitatie verschilt echter sterk. Gemeenten hebben over het algemeen een relatief klein aantal kanalen benut (er werden weinig verschillende 'netten' uitgeworpen) en er is relatief weinig moeite gedaan moeilijk bereikbare groepen te betrekken. Wat de terugkoppeling over het wijkactieplan en de weg daar naartoe betreft, wordt er relatief laag gescoord. Bewoners zijn maar beperkt tussentijds op de hoogte gehouden van de stand van zaken met betrekking tot het wijkactieplan. Ook is er naar

bewoners beperkt teruggekoppeld over wat er met hun inbreng is gedaan. Bovendien wordt daarbij gebruikt gemaakt van maar een beperkt aantal kanalen.

De belangrijkste redenen die gemeenten aandroegen om bewonersparticipatie maar beperkt te bevorderen waren de beschikbare tijd voor en de timing van het nieuwe beleid, het feit dat er al veel andere projecten lopen die gericht zijn op de door de minister benoemde thema's, de angst om bewoners te overvragen en de wens om geen valse verwachtingen te wekken.

In de uitvoeringsfase zal de bevordering van de bewonersparticipatie door gemeenten er mogelijk anders uitzien, zo hebben we vernomen uit verschillende bronnen. Bij een volgende meting – gericht op de fase van de uitvoering van de nu vastgestelde wijkactieplannen – kan dit mogelijk naar voren komen.

2. Aandacht voor bewonersparticipatie

In het kader van het *Actieplan Krachtwijken* (Ministerie van VROM, 2007) zijn in 2007 door de minister voor Wonen, Wijken en Integratie (WWI), minister Vogelaar, 40 stedelijke aandachtswijken geselecteerd die de komende jaren een extra (beleids)impuls krijgen. In deze wijken blijft de kwaliteit van de leefomgeving door een cumulatie van problemen achter bij die van andere wijken in de stad, zo is te lezen in het Actieplan Krachtwijken. Doelstelling is om de 40 wijken om te vormen tot wijken waar mensen kansen hebben en weer graag wonen. Het Rijk, de steden, lokale sociale partners en wijkbewoners worden geacht rond en in die 40 aandachtswijken samen te werken om deze wijken op termijn tot 'krachtwijken' te maken. De wijkaanpak in het kader van het Actieplan Krachtwijken komt bovenop vigerend beleid in die wijken, zoals het Grotestedenbeleid en de stedelijke vernieuwing. De wijkaanpak moet een extra impuls zijn en een intensivering van dit beleid in die gebieden waar het reguliere beleid tot op heden onvoldoende effect heeft gesorteerd¹. Per wijk wordt een *wijkactieplan* opgesteld, en per stad (in totaal 18 steden) wordt een *charter* afgesloten tussen de betreffende gemeente en het Rijk.

In het Actieplan Krachtwijken wordt gesteld dat de inventiviteit en kracht die de bewoners en lokale organisaties gezamenlijk inzetten essentieel is voor het slagen van de wijkaanpak². De bewoners – individueel en georganiseerd – vormen een belangrijke partij in het opstellen en uitvoeren van de wijkactieplannen (Ministerie van VROM, 2007; zie ook Van Dijken en Geerdes, 2008): "Het uitgangspunt van de wijkaanpak is om het lokale werk op de werkvloer te laten. In nauwe samenwerking met professionals en bestuurders van lokale, maatschappelijke organisaties, waaronder woningcorporaties, scholen, politie, ondernemers en buurtbewoners zullen de gemeenten de komende periode wijkactieplannen opstellen", "Het wijkactieplan wordt opgesteld in samenwerking tussen gemeente en relevante lokale spelers op basis van een gedegen gezamenlijke probleemanalyse" en "Het kabinet wil graag dat burgers nadrukkelijk zijn betrokken bij de probleemanalyse, het opstellen en het uitvoeren van het wijkactieplan."³

Als de participatie van bewoners wezenlijk wordt geacht voor draagvlak en kwaliteit van de wijkactieplannen en de uitvoering ervan, is het zaak om zicht te krijgen op de wijze waarop bewonersparticipatie is bevorderd. De minister heeft de taak om te komen tot wijkactieplannen in eerste instantie aan de gemeenten toebedeeld. Tegelijkertijd is de verwachting dat andere partijen – inclusief bewoners – hieraan intensief bijdragen. Ook in de uitvoering van de wijkactieplannen is voor bewoners (idealiter) een belangrijke rol weggelegd. Maar hoe de participatie van bewoners in de 40 wijken rondom de

totstandkoming en uitvoering van de wijkactieplannen wordt bevorderd en daadwerkelijk gestalte krijgt, is nog onvoldoende bekend.⁴ Het doel van dit onderzoek is hier inzicht in te verkrijgen.

Bewonersparticipatie bezien: de eerste meting

De Tilburgse School voor Politiek en Bestuur van de Universiteit van Tilburg is door het LSA – het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken – gevraagd een 'Kwaliteitskaart Bewonersparticipatie' te ontwikkelen waarmee de inzet van gemeenten in de bevordering van bewonersparticipatie zichtbaar kan worden gemaakt. Dit gebeurt via een periodieke kwalitatieve en kwantitatieve meting – een jaarlijkse 'quickscan'. Deze metingen – zo is de verwachting – kunnen de betrokken partijen stimuleren om samen verder werk te maken van het vormgeven van en invulling geven aan een productieve rol van bewoners in de wijkaanpak.

De centrale vraag in het onderzoek is:

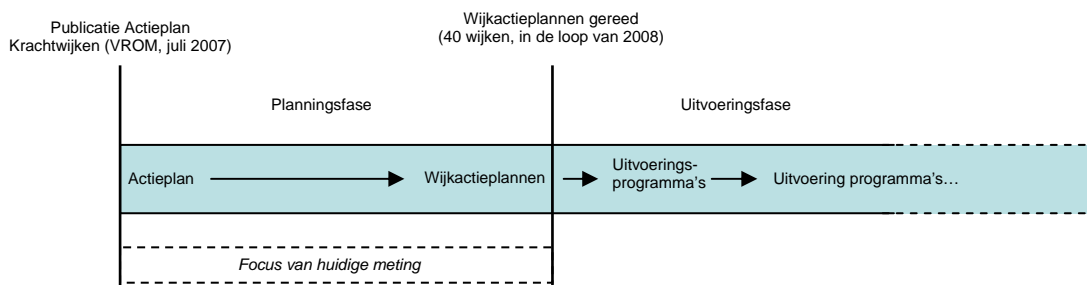
“Op welke wijze en in hoeverre hebben gemeenten bewonersparticipatie in de totstandkoming en de uitvoering van de wijkactieplannen in de door de minister voor WWI aangewezen aandachtswijken bevorderd?”

Bewoners kunnen zich op diverse manieren inzetten voor de verbetering van hun wijk in het kader van de wijkactieplannen. Bewoners kunnen meedenken en meebeslissen in de totstandkoming en uitvoering van de wijkactieplannen, maar zijn daarnaast ook op vele andere wijzen actief in en betrokken bij de buurt. Juist ook op hele concrete manieren, door bijvoorbeeld het opzetten van of meedoen aan een bewonersinitiatief (voortvloeiend uit, of gerelateerd aan het wijkactieplan), kunnen bewoners als 'alledaagse doener' bijdragen aan de verbetering van hun wijk (zie Hendriks en Tops, 2002; Van de Wijdeven c.s., 2006; Oude Vrielink en Van de Wijdeven, 2007). Op beide manieren – als denkers én doeners – kunnen bewoners betrokken zijn bij de wijkactieplannen. De Kwaliteitskaart Bewonersparticipatie zal zich dan ook richten op beide vormen van bewonersparticipatie. Het betrekken van bewoners “beperkt zich (...) niet alleen tot deelname aan gesprekken, maar heeft ook betrekking op het zelf mee helpen opbouwen van de wijk. Het in een vroeg stadium betrekken van bewoners, ook van degenen met een niet-westerse achtergrond, bij planvorming en uitvoering is niet alleen goed voor het draagvlak van maatregelen. Door het betrekken van burgers wordt ook een beter beeld verkregen van wat er leeft in de buurt en sluit de aanpak ook beter aan bij de wensen en behoeften van de burger”⁵.

In lijn met dit laatste onderscheid – het onderscheid tussen de beleidvoorbereiding (het opstellen van de wijkactieplannen) en de beleidsuitvoering (inclusief de opzet van de uitvoeringsprogramma's) – gaan we uit van twee deelvragen in dit onderzoek:

- 1) “Op welke wijze en in hoeverre hebben gemeenten bewonersparticipatie in de totstandkoming van de wijkactieplannen in de door minister voor WWI aangewezen aandachtswijken bevorderd?”
- 2) “Op welke wijze en in hoeverre hebben gemeenten bewonersparticipatie in de uitvoering van de wijkactieplannen in de door minister voor WWI aangewezen aandachtswijken bevorderd?”

De eerste deelvraag zal worden beantwoord in de eerste meting in het kader van dit onderzoek. Over de resultaten van de eerste meting – waarin de bewonersbetrokkenheid bij de totstandkoming van de wijkactieplannen in kaart wordt gebracht – wordt gerapporteerd in dit rapport. De tweede deelvraag zal centraal staan in de daaropvolgende metingen, en zal pas in een volgende rapportage voor het eerst aan bod komen. Deze eerste meting (op basis van de eerste deelvraag) geeft inzicht in de inzet van gemeenten voor de bevordering van bewonersparticipatie bij de totstandkoming van de wijkactieplannen.⁶ Hieronder zijn de beleidsfasen weergegeven.



De opbouw van deze rapportage is als volgt. In het volgende hoofdstuk gaan we in op enkele achtergronden van de Kwaliteitskaart Bewonersparticipatie. Op basis van een literatuurstudie geven we inzicht in de belangrijkste bevorderende omstandigheden voor bewonersparticipatie. Vervolgens bepalen we de basiselementen van onze kwaliteitskaart. In hoofdstuk 4 gaan we in op de gehanteerde methode van onderzoek. Vervolgens presenteren we in hoofdstuk 5 de onderzoeksresultaten per wijk – zowel in de vorm van een tweetal figuren als in de vorm van een korte tekstuele weergave. In hoofdstuk 6 geven we een overkoepelende analyse van de bevindingen, waarna we in hoofdstuk 7 reflecteren op de bevindingen en op de meting zelf.

3. Bevorderende omstandigheden voor bewonersparticipatie

In dit hoofdstuk behandelen we de achtergrond van de kwaliteitskaart. Wij gaan in op het model dat als inspiratie heeft gediend voor de kwaliteitskaart en laten vervolgens zien hoe we tot een meetinstrument zijn gekomen.

Het CLEAR-model

De afgelopen jaren hebben verschillende onderzoeken bijgedragen aan de kennis over de bevorderende omstandigheden voor burgerparticipatie (o.a. Verba et al. 1995; Hendriks 2003, Hendriks en Valgaeren 2003; Lowndes, Pratchett en Stoker 2006; Van de Wijdeven et al. 2006). Het zogenaamde CLEAR-model, zoals dat is ontwikkeld door Lowndes, Pratchett en Stoker (2006; Stoker 2006; Steur en Van der Groot 2006) combineert resultaten uit eerdere onderzoeken en biedt een recent en helder overzicht van bevorderende omstandigheden voor burgerparticipatie in de lokale context. Dit model onderscheidt vijf cruciale factoren (zie ook bijlage 1):

- Can do – *kunnen* bewoners participeren;
- Like to – *willen* bewoners participeren;
- Enabled to – worden bewoners *in staat gesteld* om te participeren;
- Asked to – worden bewoners *gevraagd* om te participeren;
- Responded to – zien de bewoners dat er naar op hun inbreng *geluisterd* wordt.

De eerste factor – can do – gaat in op de vraag of individuele burgers de benodigde vaardigheden bezitten om te kunnen participeren, maar ook op de vraag of de faciliteiten voor participatie voldoende aanwezig zijn. De tweede factor bevraagt de mate waarin burgers ook zijn geneigd te participeren. Daarvoor is bijvoorbeeld hun betrokkenheid bij en identificatie met hun wijk van belang, maar ook hun betrokkenheid bij hetgeen waar de participatie op gericht is. Of bewoners de beschikking hebben over de benodigde organisaties, faciliteiten en netwerken is de derde vraag die in het CLEAR-model centraal staat. De vierde factor gaat in op de vraag of en op welke wijze bewoners, bijvoorbeeld door een gemeente, gevraagd zijn om een bijdrage te leveren aan het beleid voor de wijk. Wordt er naar bewoners geluisterd en zien zij hun bijdrage terugkomen in het beleid, dan wordt er aan de vijfde bevorderende omstandigheid voldaan; ook dan is het waarschijnlijker dat burgers zullen participeren. Daarbij gaat het niet alleen om de vraag

of de bijdrage van bewoners leidt tot andere beslissingen, maar ook of en hoe aan de bewoners wordt verteld wat er met hun bijdrage is gedaan.

We gebruiken in de Kwaliteitskaart Bewonersparticipatie het CLEAR-model als inspiratiebron. We haken daarvoor met name aan bij de laatste drie factoren die het (CL)EAR-model benadrukt: *enabled to*, *asked to* en *responded to*. Juist in die drie aspecten van het model krijgt de bijdrage van gemeenten aan bewonersparticipatie concreet vorm. Een aantal aspecten van wat Lowndes, Pratchett en Stoker onder *can do* en *like to* vatten is lastig op een directe wijze en binnen het tijdsbestek van de totstandkoming en uitvoering van de wijkactieplannen door gemeenten te beïnvloeden. De mate waarin burgers bijvoorbeeld de Nederlandse taal spreken, of over voldoende tijd beschikken om te participeren, kunnen gemeenten nauwelijks op korte termijn beïnvloeden. Datzelfde geldt voor de mate waarin burgers zich met hun wijk identificeren. Dat verandert niet van de ene op de andere dag. We beschouwen deze factoren daarom voor dit onderzoek als een gegeven; ze behoren tot de context waarbinnen gemeenten proberen de bewonersparticipatie te bevorderen.

Let wel: we hebben wel degelijk oog voor andere aspecten dan de eerste twee door Lowndes, Pratchett en Stoker genoemde factoren (*can do* en *like to*), maar dit op indirecte wijze: zo kan door een aansprekende wijze van vragen of door passend gelegenheid te bieden participatie wel degelijk aantrekkelijker (*like to*) en ook makkelijker (*can do*) worden. Door bewoners bijvoorbeeld gratis (bus)vervoer aan te bieden naar de locatie waar een bijeenkomst plaatsvindt, wordt op een dergelijke wijze gelegenheid voor participatie geboden dat bewoners die bijvoorbeeld slecht ter been zijn of krap bij kas zitten toch kunnen participeren.

Gelegenheid, invitatie en respons

Gebruikmakend van het model van Lowndes, Pratchett en Stoker⁷ hebben we gekozen voor drie aspecten die van belang zijn bij het bevorderen van bewonersparticipatie in de totstandkoming van een wijkactieplan: *gelegenheid*, *invitatie*, *respons*. Bij *gelegenheid* gaat het om de gelegenheid die is geboden aan bewoners om (al dan niet via bewonersorganisaties) te participeren. Bij *invitatie* gaat het erom of, aan wie en hoe er gevraagd is om te participeren. Bij *respons* gaat het erom of, aan wie en hoe er is teruggekoppeld. Op elk van de aspecten hebben we een vraag geformuleerd, die we in de beantwoording opsplitsen in twee dimensies (aansluitend bij de hoofdvraag): *mate waarin* en *wijze waarop*. Tabel 1 hieronder laat zien hoe de aspecten en dimensies bij elkaar zes onderdelen opleveren.

	<u>Mate waarin</u>	<u>Wijze waarop</u>
1. Gelegenheid	1-M	1-W
2. Invitatie	2-M	2-W
3. Respons	3-M	3-W

Tabel 1: Aspecten en dimensies van participatiebevordering

Hieronder zullen wij per onderdeel aangeven welke vragen kunnen worden gesteld:

1. *Gelegenheid*: In hoeverre en op welke wijze hadden bewoners de gelegenheid om te participeren in het totstandkomingsproces van het wijkactieplan?

Mate waarin:

- 1-M: In welke fasen van het totstandkomingsproces konden bewoners participeren? Hierbij maken wij een onderscheid tussen het aanwijzen van problemen, het bedenken van oplossingen en het beoordelen van (concept)rapportages. In hoeverre konden bewoners deze stappen 'meezetten'?
- 1-M: Op welke thema's konden bewoners inbreng leveren? Hierbij maken wij onderscheid tussen de vijf door Vogelaar aangegeven thema's – wonen, werken, leren, integreren of veiligheid – en andere thema's, die in de wijken kunnen zijn benoemd.

Wijze waarop:

- 1-W: In welke rol konden bewoners participeren in het totstandkomingsproces van het wijkactieplan? Kregen zij een beslissende of slechts een marginale rol in het proces? Anders gezegd, speelden ze een hoofdrol of een bijrol?

2. *Invitatie*: In hoeverre en op welke wijze zijn bewoners gevraagd te participeren in het totstandkomingsproces van het wijkactieplan?

Mate waarin:

- 2-M: Welke (kringen van) bewoners (of bewonersorganisaties) zijn gevraagd te participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan? Hoe ver hebben gemeenten 'hun net uitgegooid'?

Wijze waarop:

- 2-W: Op welke wijze (in welke vorm) zijn bewoners gevraagd te participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan? Is er bijvoorbeeld gekozen voor een 'lichte' vorm van vragen via een algemene oproep, of is gekozen voor een meer intensieve wijze van invitatie (bijvoorbeeld persoonlijk, in de wijk).

3. *Respons*: In hoeverre en op welke wijze heeft vanuit de gemeente terugkoppeling plaatsgevonden richting bewoners over het wijkactieplan en de totstandkoming daarvan?

Mate waarin:

- 3-M: Aan welke (kringen van) bewoners en op welke momenten vond terugkoppeling over het wijkactieplan plaats?

Terugkoppeling kan vanzelfsprekend verschillende vormen aannemen. We onderscheiden tussentijdse terugkoppeling en terugkoppeling van het eindproduct (het wijkactieplan). Terugkoppeling kan aan alle bewoners, aan betrokken bewoners of aan bewonersorganisaties worden gedaan. Daarnaast vragen we ook of gemeenten aan bewoners of bewonersorganisaties hebben aangegeven wat er met hun inbreng is gedaan.

Wijze waarop:

- 3-W: Op welke wijze vond terugkoppeling aan bewoners plaats? Bijvoorbeeld via het opsturen van wijkactieplannen aan betrokkenen, of het huis aan huis verspreiden van het wijkactieplan, eventueel met bijgaande verantwoording.

Het bovengenoemd analysemodel vormt de basis voor de dataverzameling en voor de analyse van de onderzoeksgegevens. In het volgende hoofdstuk gaan we in op de manier waarop we op bovenstaande vragen een antwoord hebben gekregen.

4. Aanpak van het onderzoek

In dit hoofdstuk bespreken wij op welke manier het onderzoek is uitgevoerd. Hierbij komen aan bod welke methode en techniek wij hebben gebruikt, de pilot die wij hebben uitgevoerd, welke respondenten wij hebben geselecteerd en op welke manier de gegevens zijn verwerkt en geanalyseerd.

De vragenlijst

Wij hebben voor ons onderzoek een vragenlijst opgesteld (bijlage 3). De aspecten van de bevordering van bewonersparticipatie – *gelegenheid, invitatie* en *respons* – en de dimensies daarbinnen – *mate waarin* en *wijze waarop* – leidden tot de vragen. De uiteindelijke vragenlijst bestond uit een aantal inleidende vragen, vragen over het proces dat heeft geleid tot het wijkactieplan en afsluitende vragen. De vragenlijst is in de maanden april, mei en juni 2008 telefonisch afgenomen bij ruim 70 respondenten; een aantal respondenten kon voor meerdere wijken antwoord geven.

Bij de meeste vragen had de interviewer de mogelijkheid van tevoren vastgestelde antwoordcategorieën aan te bieden en lieten de interviewers de respondenten de ruimte om aan te vullen waar dit van toepassing was. De vragenlijst stelde ons in staat de feitelijke inzet van gemeenten in kaart te brengen wat betreft het bevorderen van bewonersparticipatie. In de vragenlijst zaten geen vragen aangaande de waardering van de bevordering van bewonersparticipatie. Wij inventariseren immers de inzet van gemeenten in termen van activiteiten, niet in termen van kwalificaties 'goed' of 'slecht' (dat is in dit onderzoek niet aan de orde). Wij hebben dus aan 'fact-finding' gedaan en zijn niet op zoek zijn gegaan naar de diversiteit in interpretaties van en oordelen over hoe de totstandkoming van de wijkactieplannen is verlopen. Het verzamelen van gegevens die nodig zijn om een gewogen beeld te krijgen van de normatieve waardering van die inzet gaat uit van een andere onderzoeksvraag en een andere manier van meten.

Na het afnemen van de vragenlijst werd door de betreffende interviewer een korte samenvatting geschreven, om zo een beeld te geven van de totstandkoming van het wijkactieplan voor de wijk. Deze samenvatting was niet alleen gebaseerd op de antwoorden die respondenten gaven op de vragen in de vragenlijst, maar op het gehele telefoongesprek.⁸ Daarnaast bood het de kans om één of twee opvallendheden van een proces vast te leggen. De beschrijving is daarna nog op herkenbaarheid getoetst bij de respondenten.

Pilot-onderzoek

Alvorens we zijn begonnen met de telefonische enquête in alle wijken hebben we een kort pilot-onderzoek uitgevoerd in vier wijken, verdeeld over drie steden. In de pilot hebben we de vragenlijst en de aanpak getest. De pilot betrof twee wijken in Utrecht: Ondiep en Zuilen, de wijk Heechterp-Schieringen in Leeuwarden, en de wijk Bennekel in Eindhoven. Naar aanleiding van de bevindingen hebben wij de vragenlijst op enkele punten aangepast en vervolgens hebben wij de vragenlijst telefonisch afgenomen in de andere wijken.

Dataverzameling

Nadat we voor alle wijken de wijkactieplannen, en in een aantal gevallen beschikbare aanvullende documenten, hadden bestudeerd, hebben we data verzameld bij twee typen respondenten. Voor de meeste wijken hebben wij de vragenlijst afgenomen bij een goed geïnformeerde medewerker van de betreffende gemeente en bij een goed geïnformeerd lid van een bewonersorganisatie in de wijk. Voor die wijken leverde dat dus twee ingevulde vragenlijsten op. In zes wijken (met name in Amsterdam) hebben ondanks verscheidene intensieve pogingen, verspreid over een periode van twee maanden, geen goed geïnformeerde bewoner kunnen spreken. De verklaring daarvoor ligt in het feit dat bewoners(organisaties) in die wijken niet tot nauwelijks betrokken waren bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Voor een aantal andere wijken heeft een opbouwwerker in plaats van een lid van een bewonersorganisatie als respondent gefungeerd.

In veel gevallen kon een gemeenteambtenaar de vragen beantwoorden voor meerdere wijken. In sommige gevallen kon een lid van een bewonersorganisatie dat. Dit kon als er sprake was van eenzelfde aanpak of als de planvorming voor twee wijken in één traject plaatsvond. In sommige gevallen hadden respondenten van de kant van de gemeente of van de kant van de bewoners(organisaties) bepaalde feitelijke informatie niet. In die gevallen hebben wij ervoor gekozen om de feitelijke informatie die door de andere partij werd aangeleverd te gebruiken. In één geval (Nijmegen) kregen we van de betreffende gemeenteambtenaar documenten opgestuurd die ons voldoende feitelijk inzicht gaven in het proces om de vragenlijst te kunnen invullen.

Als men de onderzochte wijkactieplannen bekijkt valt op dat ze onderling verschillen in de mate waarin ze duidelijk maken hoe het plan tot stand is gekomen. Sommige plannen

hebben een duidelijke procesbeschrijving. Er wordt vermeld wie er betrokken waren, hoe het proces verlopen is en welke rollen bewoners en bewonersorganisaties waren toebedeeld. Andere plannen bieden minder inzicht, en in sommige plannen is helemaal niets over bewonersbetrokkenheid en de totstandkoming te vinden. De vragenlijsten die wij hebben gebruikt gaven ons de kans om inzicht te krijgen in zaken die over het algemeen niet in de wijkactieplannen staan.

Een algemeen probleem voor het verzamelen van data was dat de door het ministerie (met behulp van postcodes) gedefinieerde wijken niet overeenkomen met de indelingen zoals die door gemeenten en bewoners zelf werden gehanteerd. Dit leverde voor het zoeken naar respondenten bij de gemeente over het algemeen geen problemen op. Bij bewoners lag dit iets anders. Er zijn zover bekend geen bewonersorganisaties opgericht naar aanleiding van het project 'Van Aandachtswijk naar Krachtwijk'. Daarom hebben wij ervoor gekozen om per wijk op zoek te gaan naar een vertegenwoordiger van een bewonersorganisatie die actief is in de wijk en goed op de hoogte is van het totstandkomingstraject van het wijkactieplan, zonder dat het noodzakelijkerwijs een bewonersorganisatie is die de hele wijk betreft. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van de contacten die LSA heeft in de verschillende wijken. Dit leverde tijdwinst op en zorgde ervoor dat wij mensen aan de lijn zouden krijgen die naar alle waarschijnlijkheid op de hoogte zijn.

Amsterdam was wat het voorgaande betreft lastig, aangezien er daar niet (zoals in andere gemeenten) in elke door het ministerie gedefinieerde wijk aan één enkel plan werd gewerkt. Daar kwam nog bij dat de wijken in deze gemeente nog niet zo ver met de plannen waren als de wijken in de andere steden. Ook in Rotterdam is een eigen wijkindeling gehanteerd. Een belangrijk gevolg van de afwijkende manier van werken in Amsterdam en Rotterdam is dat er in totaal meer wijkactieplannen zijn dan de door Vogelaar aangegeven 40 wijken (zie bijlage 2 voor de 45 wijkactieplannen die wij in dit rapport behandelen).

In september 2008 hebben wij onze respondenten per e-mail nog een aantal vragen ter beantwoording toegestuurd. Dit omdat we vernomen hadden dat mogelijk in enkele gemeenten – in de periode tussen het vaststellen van het wijkactieplan door B&W tot en met het ondertekenen van de charters - nog extra acties richting bewoners of bewonersorganisaties waren ondernomen die tot een nieuw wijkactieplan zouden hebben geleid. De vragen zijn opgenomen in bijlage 4. De antwoorden zijn meegewogen in de onderzoeksresultaten (zie hoofdstuk 5).

Verwerking en analyse

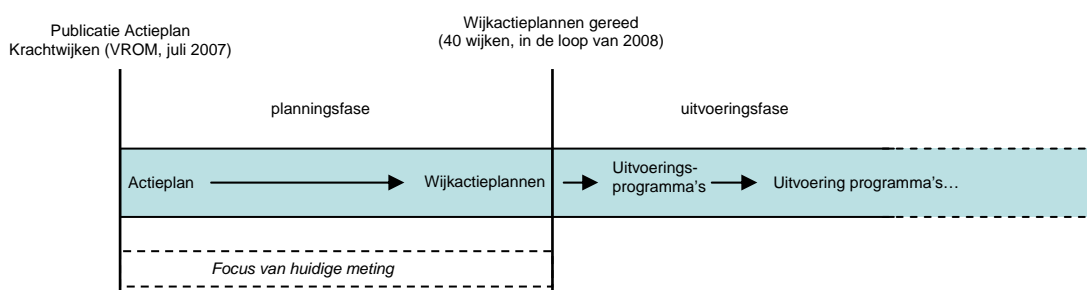
De verwerking van de vragenlijsten bestond uit het toekennen van waarden aan de gegeven antwoorden en het weergeven van die waarden in een overzichtelijke vorm (zie hoofdstuk 5). Wij hebben de scores die de twee vraaggesprekken voor elke wijk opleverden gemiddeld. De verschillen in scores tussen de twee typen respondenten waren meestal niet erg groot.⁹ Vervolgens is er voor elke wijk een tweetal figuren opgesteld. Daarnaast is op basis van de twee korte samenvattingen per wijk één tekst gemaakt die kort weergeeft hoe het proces is verlopen. Deze teksten zijn vervolgens aan de respondenten voorgelegd, opdat zij eventuele onjuistheden konden aangeven. De analyse van de nagestuurde vragen leverde voor acht wijken nog een aanpassing op. Een vergelijking van de resultaten per wijk leverde inzicht in het patroon voor de 45 wijkenactieplannen op (zie hoofdstuk 6). Tenslotte is aan de hand van de resultaten en aantekeningen die zijn gemaakt tijdens de telefoongesprekken een analyse gemaakt van de redenen voor het patroon dat in de resultaten is gevonden (zie hoofdstuk 7).

5. De kaart: bevordering van de bewonersparticipatie in beeld

In dit hoofdstuk presenteren we de bevindingen van ons onderzoek. Per wijk wordt de bevordering van bewonersparticipatie door de gemeente in de totstandkoming van het wijkactieplan in kaart gebracht.

Let wel: het gaat hier om de mate waarin en de wijze waarop betrokken gemeenten de bewonersparticipatie bevorderen bij de totstandkoming van de wijkactieplannen voor de ‘aandachtswijken’. De hieronder gepresenteerde bevindingen gaan specifiek h er over, niet over de stand van de bewonersparticipatie in de wijk in den brede, en ook niet over de aandacht van betrokken gemeenten voor bewonersparticipatie in het algemeen.

Wij hebben bij de meting nadrukkelijk het vizier gericht op de *totstandkoming van de wijkactieplannen*. Hierbij is bewonersparticipatie in de daaropvolgende beleidsfase, de opzet van de uitvoeringsprogramma’s en de uitvoering daarvan, dus expliciet n et meegenomen. Als steden in die fase veel werk hebben gemaakt van de bevordering van bewonersparticipatie – en een enkele gemeente (Amsterdam bijvoorbeeld) stelt dat dat het geval is – dan zal dat pas in de volgende meting zichtbaar worden. Hieronder zijn de beleidsfasen nogmaals weergegeven (zie ook p. 7).



Dimensies

Hieronder laten we zien hoe we per wijk tot de resultaten zijn gekomen. Zoals in de vorige hoofdstukken is aangegeven wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen de mate waarin gemeenten bewonersparticipatie hebben bevorderd en de wijze waarop zij dit hebben gedaan. Daarbij worden in de weergave de verschillende aspecten die van belang zijn bij het bevorderen van bewonersparticipatie – gelegenheid, invitatie en respons – van elkaar gescheiden.

Mate waarin

De dimensie 'mate waarin' wordt weergegeven in een zogenaamd radar diagram. Daarin wordt per aspect een score toegekend. Deze totaalscore is gebaseerd op de scores die gemeenten hebben behaald op de verschillende onderdelen van de vragenlijst.

De score op het aspect gelegenheid is opgebouwd uit de volgende elementen:

- Gelegenheid tot participatie bij het inventariseren van problemen
- De breedte van de thema's waarvoor problemen konden worden aangedragen
- Gelegenheid tot participatie bij het inventariseren van oplossingen
- De breedte van thema's waarvoor oplossingen konden worden aangedragen

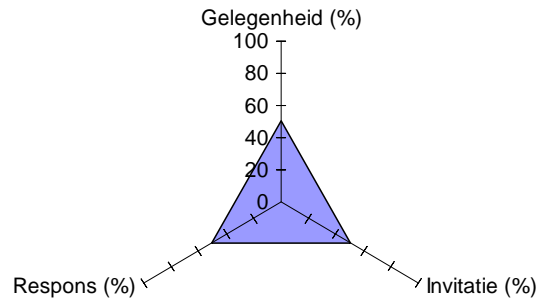
De score op het aspect invitatie is opgebouwd uit de volgende elementen:

- De omvang van de groep die gevraagd is te participeren: bewonersorganisaties en / of individuele bewoners
- De toegankelijkheid van gelegenheden, georganiseerd rond het wijkactieplan

De score op het aspect respons is opgebouwd uit de volgende elementen:

- De omvang van de groep die door de gemeente geïnformeerd is over wat er met de inbreng van bewoners is gedaan: bewonersorganisaties, al betrokkenen en/of individuele bewoners
- Of er is teruggekoppeld tijdens of na het proces
- De omvang van de groep waaraan het wijkactieplan is, al dan niet in verkorte vorm, toegestuurd

Aan de verschillende antwoordcategorieën die betrekking hebben op deze elementen zijn voor elk van de drie dimensies scores toegekend. Deze antwoordcategorieën zijn gewogen en de behaalde score is voor elke gemeente afgezet tegen de maximaal haalbare scores. Ook de verschillende elementen per aspect zijn gewogen. Zo komen we tot een percentuele score op de betreffende as. In het onderstaande voorbeeld scoort de betreffende gemeente bijvoorbeeld 50% op alle aspecten van het totaal haalbare aantal punten.



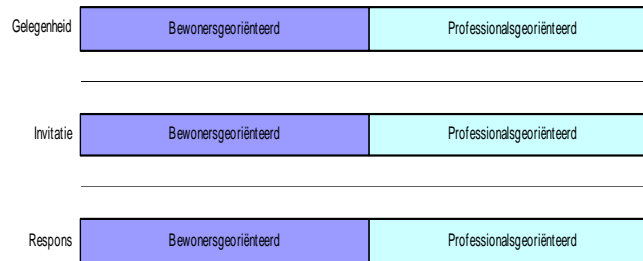
Wijze waarop

Bij de dimensie ‘wijze waarop’ duiden we de aard van de door de gemeente gehanteerde aanpak in termen van bewonersgeoriënteerd dan wel professionalsgeoriënteerd. In een bewonersgeoriënteerde aanpak staan de bewoners voorop, in een professionalsgeoriënteerde aanpak staan professionals (ambtenaren, medewerkers van welzijnsinstanties, woningcorporaties en scholen, agenten) voorop. Daarbij geldt op hoofdlijnen:

- Een bewonersgeoriënteerde aanpak op het aspect gelegenheid laat bewoners meebeslissen over de inhoud van het wijkactieplan; een professionalsgeoriënteerde aanpak op het aspect gelegenheid laat de inhoud van het wijkactieplan veeleer over aan professionals.
- Een bewonersgeoriënteerde aanpak op het aspect invitatie benadert bewoners intensief en via verschillende kanalen en poogt daarbij moeilijk bereikbare groepen te bereiken; bij een professionalsgeoriënteerde aanpak op het aspect invitatie nodigt een gemeente bewoners beperkt uit aan tafel bij de professionals.
- Een bewonersgeoriënteerde aanpak op het aspect respons koppelt intensief en via verschillende kanalen terug aan bewoners; bij een professionalsgeoriënteerde aanpak op het aspect respons vindt terugkoppeling via een beperkt aantal kanalen plaats (procesinzicht blijft als het ware in het domein van de professionals steken).

Van de verschillende antwoordcategorieën die op het betreffende aspect betrekking hebben, is bepaald of ze duiden op een bewonersgeoriënteerde of een professionalsgeoriënteerde aanpak. Vervolgens is er een relatieve waarde aan toegekend. Elk antwoord dat van toepassing is op de ‘wijze waarop’ doet de balans tussen bewonersgeoriënteerdheid en professionalsgeoriënteerdheid dus verschuiven. Die balans geven we weer in het staafdiagram; we werken niet met dichotomieën. Een aanpak is niet bewonersgeoriënteerd óf professionalsgeoriënteerd. We laten de mengverhouding tussen deze twee oriëntaties zien, door ze grafisch weer te geven zoals

in het voorbeeld hieronder (waarin een gemeente op alle aspecten een aanpak hanteert waarin bewonersgeoriënteerdheid en professionalsgeoriënteerdheid precies in evenwicht zijn).



Ook op de dimensie 'wijze waarop' maken we dus onderscheid naar aspect van bevordering van bewonersparticipatie (gelegenheid, invitatie, respons). Het hanteren van dit onderscheid verrijkt het inzicht in de wijze waarop gemeenten bewonersparticipatie hebben bevorderd, omdat het verschillen per bevorderingsaspect aan het licht brengt. De gemeente kan bijvoorbeeld een bewonersgeoriënteerde invitatieaanpak hanteren, maar een professionalsgeoriënteerde responsaanpak. Heeft de gemeente bijvoorbeeld intensief, en via verschillende kanalen, bewoners benaderd voor deelname in het proces, dan duidt dit op een bewonersgeoriënteerde invitatieaanpak. Konden bewoners bijvoorbeeld wel problemen aandragen voor in het wijkactieplan, maar maakte de gemeente (al dan niet in samenspraak met maatschappelijke partners) uiteindelijk de keuzes, dan duidt dat op een deels professionalsgeoriënteerde aanpak op het onderdeel 'gelegenheid'. Ook kunnen er verschillen zijn tussen de 'mate waarin' en de 'wijze waarop': zo kan een gemeente bijvoorbeeld op de 'mate waarin' laag scoren op het aspect respons, omdat er maar naar een beperkte groep bewoners is teruggekoppeld, maar wel een sterke bewonersgeoriënteerde responsaanpak hanteren, omdat er aan deze (zij het beperkte) groep intensief is teruggekoppeld.

Let wel: een hoge score op één van de aspecten van de 'mate waarin' levert niet een bewonersgeoriënteerde of professionalsgeoriënteerde aanpak op. Met de aanpak meten we iets anders, namelijk de 'wijze waarop'. De mate waarin en wijze waarop hangen *niet* per definitie samen. Zodoende kan het zijn dat een gemeente hoog scoort op de mate waarin ze bewoners heeft gevraagd te participeren en ze tegelijkertijd een professionalsgeoriënteerde aanpak hanteert. Er zijn dan wel veel bewoners gevraagd, maar dat is niet intensief gedaan. Vergelijkbare gevallen zijn mogelijk op de aspecten gelegenheid en respons. Wij spreken overigens geen oordeel uit over de vraag of een professionalsgeoriënteerde aanpak beter is dan een bewonersgeoriënteerde aanpak of andersom. Dat is hier niet aan de orde.

Hieronder hebben we per wijk een korte kwalitatieve beschrijving toegevoegd van de wijze waarop het wijkactieplan in de betreffende wijk tot stand is gekomen, hoe bewoners daaraan hebben bijgedragen en hoe bewonersparticipatie door de betreffende gemeente is bevorderd. De grafische weergaves zijn daarop overigens niet gebaseerd. Die zijn namelijk opgesteld op basis van de vragenlijst.

Na de presentatie per wijk volgt, in hoofdstuk 6, een overkoepelende beschrijving van de manier waarop de 45 wijkactieplannen tot stand zijn gekomen, hoe bewoners daarin konden participeren en hoe dit door de gemeenten is bevorderd.

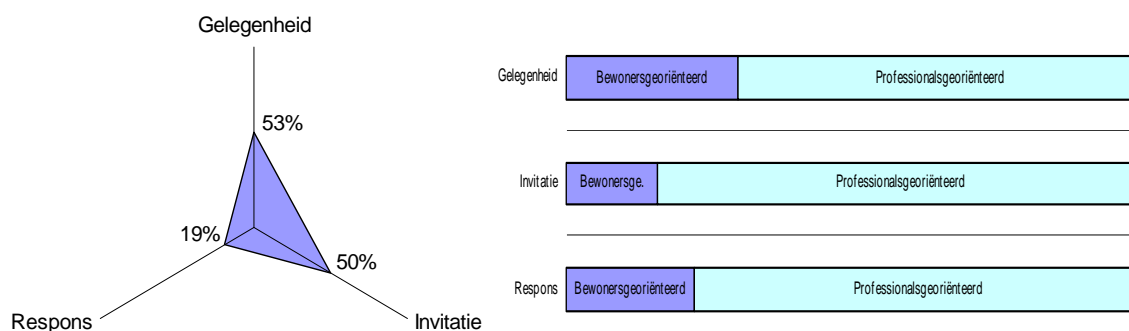
Resultaten per wijk

Hieronder worden de wijken, per stad, op alfabetische volgorde gepresenteerd.

Alkmaar

Overdie

In de wijk Overdie heeft de gemeente er voor gekozen de bewonersorganisatie actief te betrekken bij de totstandkoming van het wijkactieplan, en de overige wijkbewoners daarover vooral te informeren. Dit vanwege tijdsdruk, maar ook vanwege de indruk dat de partners van de gemeente, dus ook de bewonersorganisatie, al goede partners waren voor wat betreft het wijkactieplan. Niet-georganiseerde wijkbewoners zouden maar beperkt willen participeren, aldus de gemeente, mede omdat het wijkactieplan een relatief abstract document moest worden. De bewonersparticipatie kreeg vorm in openbare wijkraadsvergaderingen en de deelname van de bewonersorganisatie aan een zogenaamd kwaliteitsteam. Hoewel de participatie zich hoofdzakelijk beperkte tot het aandragen van problemen, werden bewoners ook betrokken bij de oplossingen.

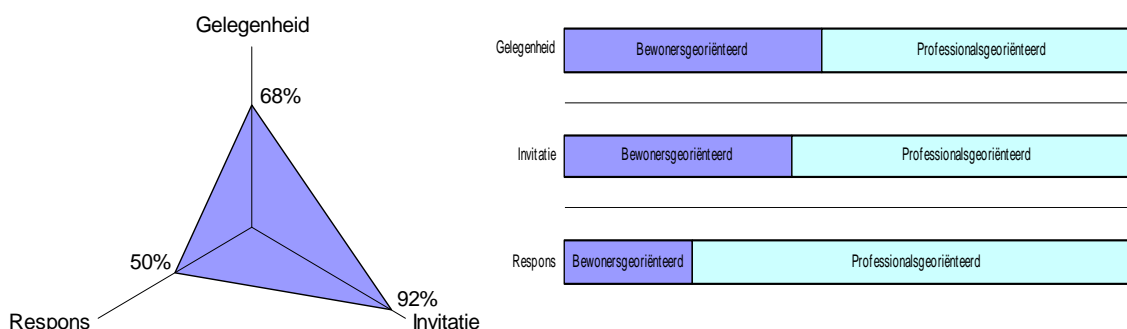


Er is een concept-wijkactieplan aan de bewonersorganisatie voorgelegd. Over het wijkactieplan is ten tijde van deze meting nog maar beperkt teruggekoppeld, omdat het plan nog niet definitief is.

Amersfoort

De Kruiskamp

Vanuit de gemeente is geprobeerd bewoners van de wijk De Kruiskamp in Amersfoort zoveel mogelijk bij de totstandkoming van het wijkactieplan te betrekken. Voor het wijkactieplan is een zogenaamde 'krachtweek' georganiseerd. Tijdens deze week zijn medewerkers van de gemeente vijf keer de wijk ingetrokken om met bewoners te praten; daarbij is medewerking van vrijwilligers van de moskeeën gevraagd om de communicatie met allochtonen te ondersteunen en bevorderen. Er is een krant met achtergrondinformatie huis aan huis verspreid. Tijdens de krachtweek konden bewoners door middel van een enquête problemen aandragen. Daarna zijn door de gemeente, in samenwerking met haar maatschappelijke partners, plannen opgesteld. Deze zijn in een zogenaamde 'spiegelbijeenkomst' aan bewoners voorgelegd. Bewoners konden door middel van stickers prioriteringen in plannen / oplossingen maken. Bewoners hadden bij de totstandkoming van het wijkactieplan vooral een adviserende rol, zij konden niet meebeslissen.



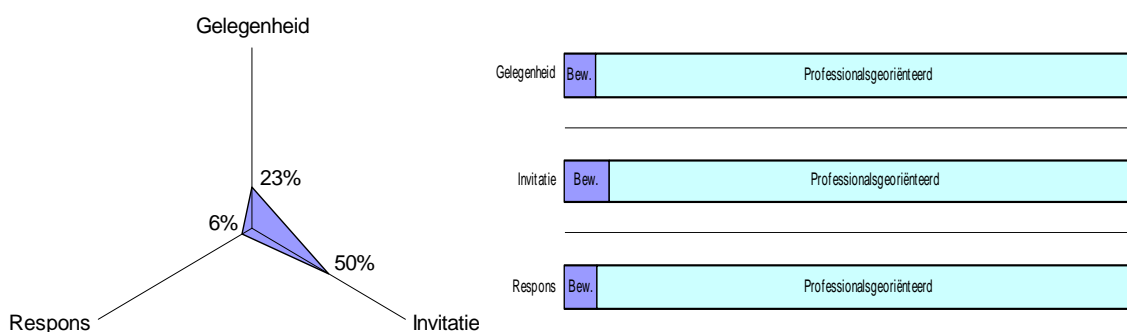
Amsterdam

In Amsterdam lag de regie over de wijkactieplannen bij de stadsdelen, hoewel de verschillende wijkactieplannen voor het uiteindelijke charter nog wel zijn samengebracht. Men heeft er in Amsterdam voor gekozen niet de wijkindeling te hanteren die door minister Vogelaar wordt gebruikt. In Amsterdam zijn uiteindelijk tien wijkactieplannen opgesteld, die vallen onder negen stadsdelen, waar de wijkindeling van minister Vogelaar vijf Amsterdamse aandachtswijken kent. Hieronder zullen we elk van deze plannen

afzonderlijk bespreken, omdat er geen overkoepelende aanpak is gehanteerd. Voor elk plan hebben we afzonderlijke interviews afgenomen.

Amsterdam Noord

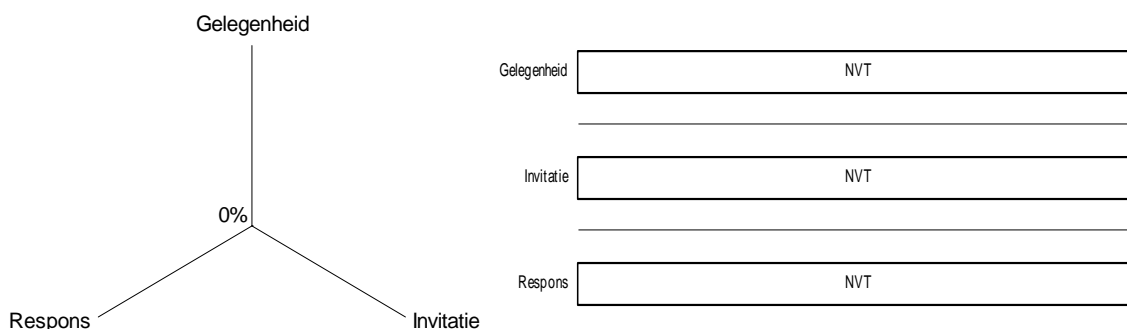
Het wijkactieplan Kansrijk Amsterdam Noord is geschreven door ambtenaren van het stadsdeel. Om tot de inhoud van het wijkactieplan te komen, zijn er bijeenkomsten met professionals gehouden in de drie buurten in Amsterdam Noord. Er worden in Amsterdam Noord regelmatig algemeen toegankelijke burgeravonden gehouden. Over het antwoord op de vraag of één van die burgeravonden specifiek in het teken heeft gestaan van het wijkactieplan, verschillen onze respondenten van mening. Over de gehele linie zijn bewoners beperkt betrokken geweest bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Het stadsdeel is daar terughoudend mee omgegaan vanwege de onzekerheid omtrent de financiering. Wel wordt ten tijde van de meting (juni 2008) geprobeerd om bewoners alsnog meer bij de plannen te betrekken, binnen de kaders die in het huidige wijkactieplan zijn vastgelegd. Het stadsdeel streeft er naar bewoners bij de uitvoering van de plannen, in de volgende fase dus, wel meer te benaderen en betrekken.



Amsterdam Zuidoost – EGK Buurt

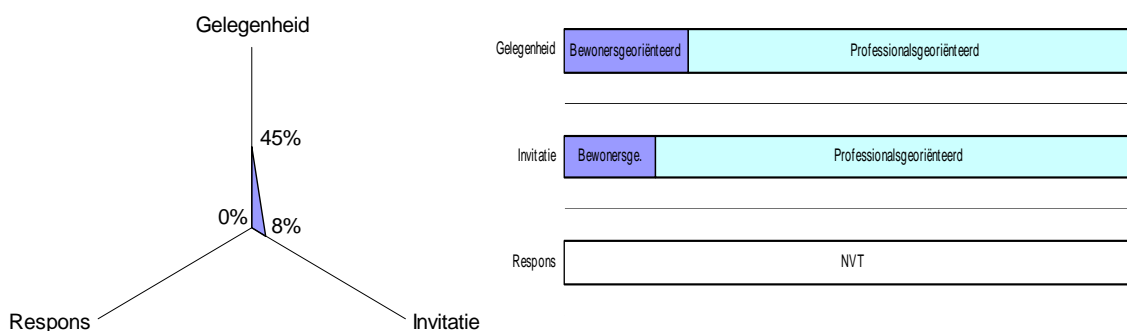
Het Stadsdeel Amsterdam Zuidoost heeft er voor gekozen om bewoners niet actief te betrekken bij de totstandkoming van het wijkactieplan, de totnogtoe onderzochte fase. De reden hiervoor is gelegen in het feit dat er veel onduidelijkheid heerste rondom beschikbare budgetten. De keuze is gemaakt om pas bewoners te benaderen op het moment dat het stadsdeel ook iets te bieden heeft. De EGK Buurt, waarvoor het wijkactieplan is opgesteld, is al sinds begin jaren negentig opgenomen in de stadsvernieuwing rondom de Bijlmer, in het kader waarvan eerder wel bewonersparticipatie heeft plaatsgevonden. Ook rondom het wijkbeheer is veel overleg met bewoners. Het stadsdeel ziet de wijkaanpak dan ook niet als een nieuwe aanpak,

maar als een intensivering van het werk waar men al mee bezig is. Op basis van het wijkactieplan is een uitvoeringsplan geschreven. Hiertoe zijn in april 2008 twee bewonersavonden georganiseerd, waarop wensen van bewoners werden geïnventariseerd. Het uitvoeringsplan is in juni 2008 gepresenteerd, maar valt niet binnen het onderzoek waarover in dit rapport wordt gerapporteerd.



De Baarsjes

Het stadsdeel De Baarsjes heeft er voor gekozen om de bewonersparticipatie bij het wijkactieplan pas op te starten in het uitvoeringstraject, wanneer ook daadwerkelijk bekend is hoeveel geld er beschikbaar is voor de wijkaanpak. Het wijkactieplan is primair gebaseerd op eerdere inventarisaties van problemen en mogelijke oplossingen in de wijk. Er is daarnaast geput uit eerder bewonersoverleg en inspraakbijeenkomsten die betrekking hadden op andere deelprojecten. Ook is gesproken met bewoners die zelf het stadsdeel actief benaderd hebben. Wel zijn er specifiek in het kader van het wijkactieplan vier huiskamergesprekken gevoerd met groepen die via de gebruikelijke kanalen moeilijker te bereiken zijn, maar het gaat hier om een zeer beperkte groep bewoners. De onderstaande scores moeten met die kanttekening in gedachten worden geïnterpreteerd. Terugkoppeling heeft nog niet plaatsgevonden. Voor deze wijk hebben we geen goed geïnformeerde bewoner kunnen bereiken (ondanks verscheidende intensieve pogingen daartoe, verspreid over een periode van twee maanden, vergelijkbaar met de pogingen in andere wijken) die voldoende bekend was met de totstandkoming van het wijkactieplan; we baseren ons daarom op het gesprek met een vertegenwoordiger van het stadsdeel.



Bos en Lommer

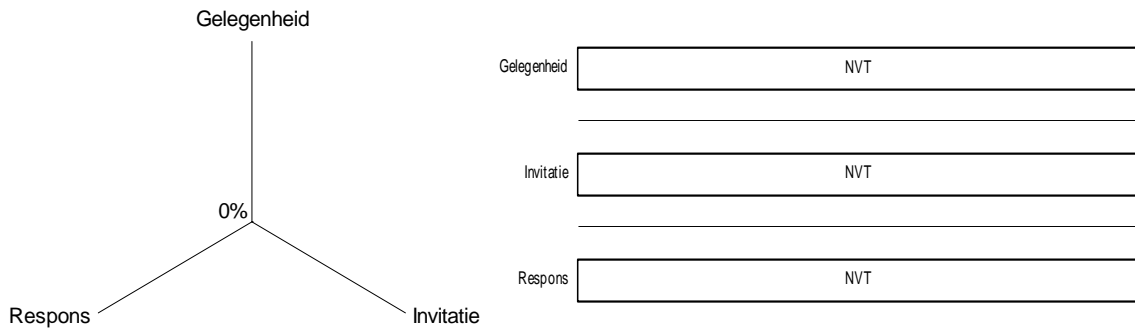
In de Amsterdamse wijk Bos en Lommer is er, in verband met onzekerheid rond de financiering, door het stadsdeelbestuur voor gekozen om individuele bewoners niet te betrekken bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Om geen valse verwachtingen te scheppen bij bewoners heeft er niet opnieuw een inventarisatie van problemen en kansen in de wijk plaatsgevonden. In het kader van het Buurtgericht Werken wist het stadsdeel naar verluidt ‘al heel veel’ over de situatie in Bos en Lommer. Op basis van deze kennis is er een ambtelijk plan gemaakt, waarover met het middenveld is gesproken. Dit middenveld bestond onder meer uit woningcorporaties, sportverenigingen en bewonersorganisaties. Vertegenwoordigers van deze organisaties is in twee bijeenkomsten gevraagd of zij zich konden vinden in de analyses in het ambtelijke plan (eerste bijeenkomst) en of zij zich konden vinden in de voorstellen die gedaan werden tot verbetering (tweede bijeenkomst). Voor deze wijk hebben we geen bewoner kunnen bereiken die voldoende bekend was met de totstandkoming van het wijkactieplan (ondanks verscheidende intensieve pogingen daartoe, verspreid over een periode van twee maanden, vergelijkbaar met de pogingen in andere wijken); we baseren ons daarom op het gesprek met een vertegenwoordiger van het stadsdeel.



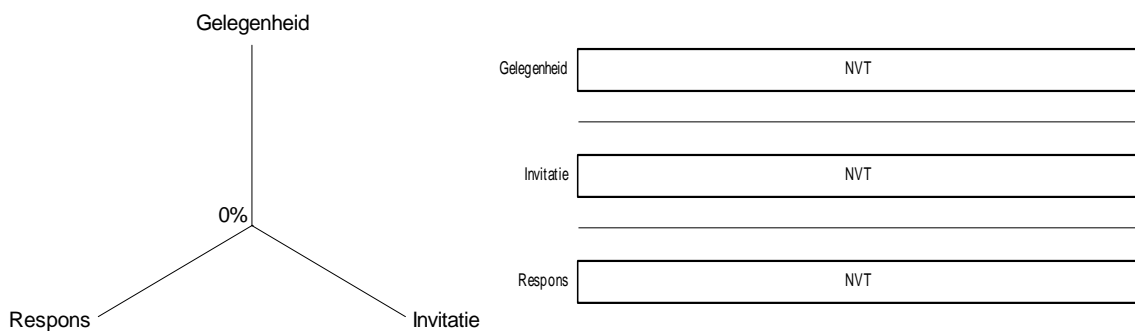
Geuzeveld en Slotermeer

Het stadsdeel Geuzeveld-Slotermeer heeft er voor gekozen om geen participatietraject op touw te zetten in het kader van de wijkactieplannen van Geuzeveld en Slotermeer. Het wijkactieplan is door ambtenaren opgesteld. Ook woningcorporaties waren erbij betrokken. Het is echter niet zo dat de wijkactieplannen niet gebaseerd zijn op input van bewoners. In het kader van een bestaand stedelijk vernieuwingsproces liep er al een participatieproces met bewoners (vooral consultatie van bewoners). Aangezien dit proces ongeveer tegelijk liep (en al veel eerder was ingezet), is er voor gekozen om geen apart participatieproces voor het wijkactieplan op te zetten. Dat zou ‘te verwarrend zijn voor bewoners.’ Bovendien was er sprake van tijdsdruk en onduidelijkheid over financiering. Het stadsdeel streeft er naar bewoners wel in de uitvoering te betrekken. Voor deze wijken hebben we geen bewoner kunnen bereiken die voldoende bekend was met de totstandkoming van het wijkactieplan (ondanks verscheidende intensieve pogingen daartoe, verspreid over een periode van twee maanden, vergelijkbaar met de pogingen in andere wijken); we baseren ons daarom op het gesprek met een vertegenwoordiger van het stadsdeel.

Geuzeveld

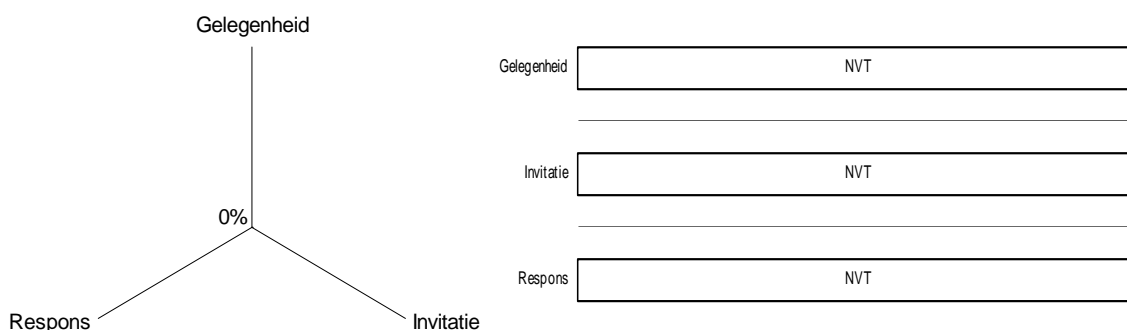


Slotermeer



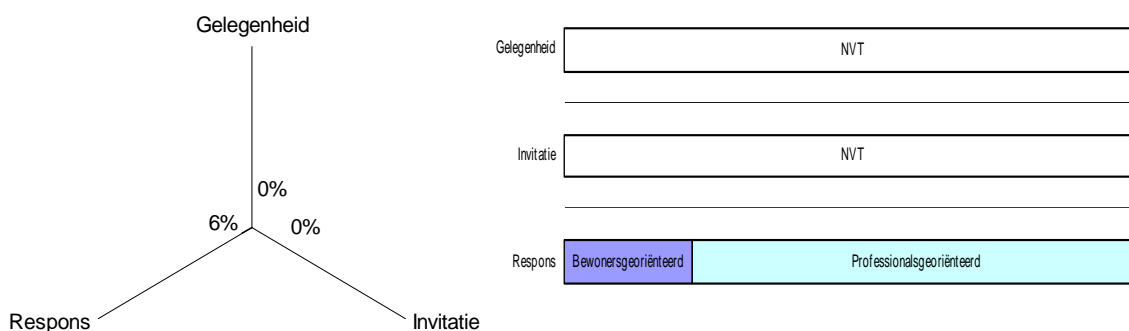
Indische Buurt

In de Indische Buurt heeft het stadsdeel er voor gekozen bewoners niet actief te betrekken bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Het wijkactieplan is parallel aan de wijkaanpak tot stand gekomen. Bij de plannen voor de wijkaanpak, die deels overlapt met het wijkactieplan, waren wel bewoners betrokken. Zo zijn er verschillende bijeenkomsten georganiseerd waar ‘de vraag van bewoners’ is geïnventariseerd. Hoewel minister Vogelaar ook bij de totstandkoming van het wijkactieplan een ‘bottom-up’ benadering voorstaat, bracht de onduidelijkheid over financiering en de krappe tijdsplanning het stadsdeel ertoe om daar in dit geval niet voor te kiezen. Het stadsdeel streeft er naar bewoners wel te betrekken in het traject rondom het uitvoeringsplan (het vervolg op het wijkactieplan).



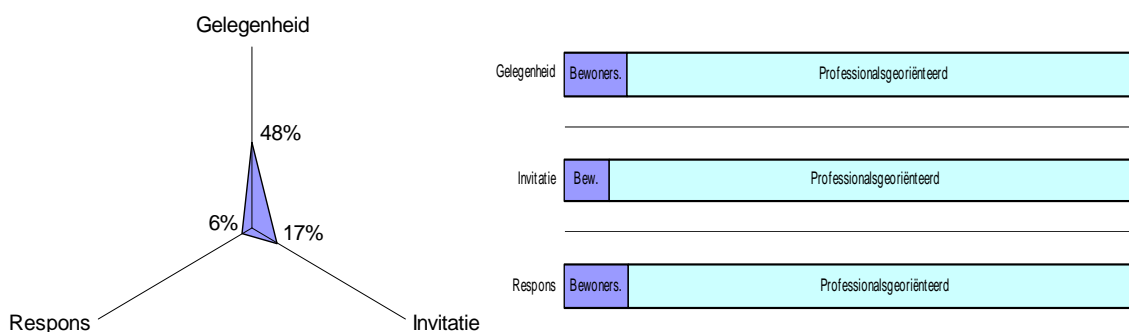
Overtoomse Veld

Specifiek in het kader van het wijkactieplan van Overtoomse Veld heeft geen bewonersparticipatie plaatsgevonden. De reden om bewoners niet voor wijkactieplan te benaderen, was de onduidelijkheid over de financiering. Het wijkactieplan is opgesteld aan de hand van alle informatie die er al lag vanuit eerdere vernieuwings- en herstructureringsplannen. Er is naar verluidt ‘continu overleg’ met bewoners in het kader van stedelijke vernieuwingsplannen, maar er is niet met bewoners gesproken specifiek in het kader van het wijkactieplan. Er is nog wel, zij het beperkt, teruggekoppeld over het wijkactieplan. Voor deze wijk hebben we geen bewoner kunnen bereiken die voldoende bekend was met de totstandkoming van het wijkactieplan (ondanks verscheidende intensieve pogingen daartoe, verspreid over een periode van twee maanden, vergelijkbaar met de pogingen in andere wijken); we baseren ons daarom op het gesprek met een vertegenwoordiger van het stadsdeel.



Osdorp Midden

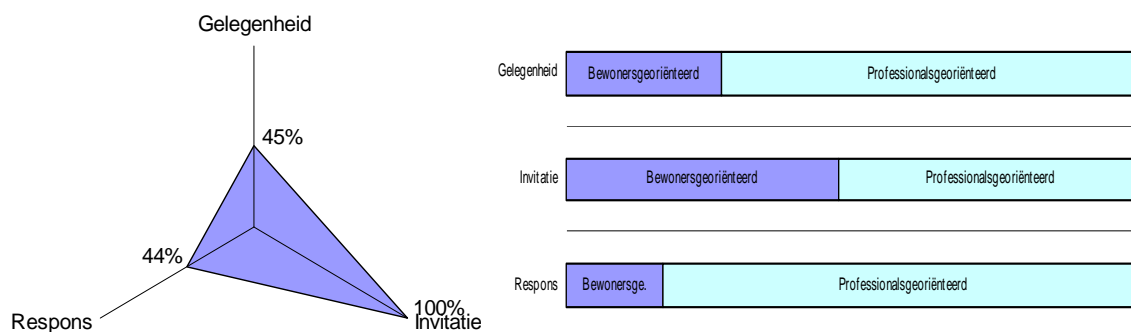
Het wijkactieplan van Osdorp Midden is primair gebaseerd op al beschikbare informatie (eerdere plannen en participatietrajecten). Verder zijn er bijeenkomsten georganiseerd met professionals uit de wijk: maatschappelijke organisaties, politie, corporaties. Input van bewoners is verzameld door middel van – tevens aangekondigde – straatenuêtes op bijvoorbeeld de markt, een braderie, een pre-ramadan festival en een voetbaltoernooi. Er is aan bewoners gevraagd te reageren op de probleemanalyse; wat zij zelf zouden willen zien gebeuren, of ze aanbevelingen hadden, enzovoort. Over de rol die deze bijdrage in het wijkactieplan heeft gespeeld verschillen onze respondenten van mening. Er zijn geen bijeenkomsten met bewoners belegd. Bewoners hadden ook geen stem in de selectie en of prioriteitstelling van problemen en oplossingen en zijn niet betrokken bij de totstandkoming van het wijkactieplan zelf. Terugkoppeling heeft vrijwel niet plaatsgevonden. Voor het stadsdeel was de onduidelijkheid rondom de financiering een belangrijke reden om bewoners niet méér te betrekken bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Het stadsdeel streeft er naar bewoners in de uitvoering van het wijkactieplan uitvoeriger te betrekken.



Transvaal

Op basis van bestaande plannen en een zogenaamde snelkookpansessie heeft het stadsdeel voor Transvaal een analyse van sterke en zwakke kanten van de wijk gemaakt, welke zijn omgezet in actiepunten. Op een door de gemeente georganiseerde buurtbijeenkomst konden bewoners en andere betrokkenen daarnaast hun ‘dromen over de toekomst’ van de wijk kenbaar maken. Op basis van deze bijeenkomst en de vastgestelde actiepunten is het wijkactieplan geschreven. Naar aanleiding van het wijkactieplan is vervolgens een tweede bijeenkomst met bewoners georganiseerd, waar 10 actiepunten met een hoge prioriteit zijn besproken. Deze bijeenkomst vormde de opmaat naar de daadwerkelijke uitvoering van de in het wijkactieplan genoemde acties. De gemeente heeft naar eigen zeggen veel moeite gestoken in het bereiken van moeilijk bereikbare groepen. Zo waren op de bijeenkomsten speciale tafels ingericht voor Marokkaans en Turks sprekende bewoners.

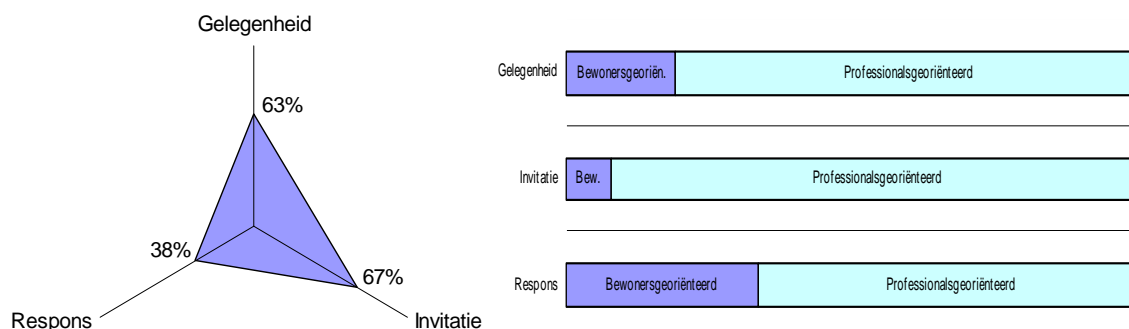
Sinds november 2007 is in Transvaal een ‘wijkactieplancommissie’ actief. Deze bestaat uit bewoners en vertegenwoordigers van de bewonersvereniging met als doel het bewaken van het proces rondom de wijkactieplannen. Ieder ‘probleem’ heeft een eigen traject en een eigen manier en mate van bewonersparticipatie. De commissie stuurt actief op bewonersparticipatie en heeft op andere onderwerpen een adviserende rol.



Arnhem

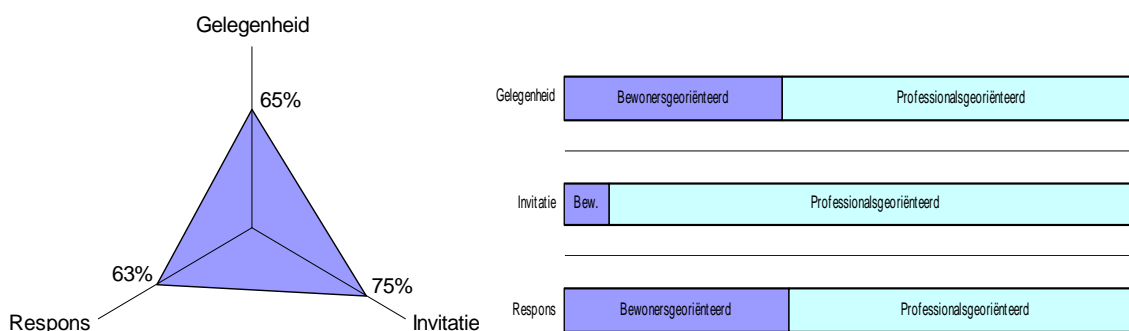
Het Arnhemse Broek

In de wijk Arnhemse Broek is de bewonersparticipatie bij de totstandkoming van het wijkactieplan voornamelijk gelopen via bestaand bewonersoverleg in de wijkplatforms, waarin ook de gemeente, welzijnsinstanties en woningcorporaties plaatsnemen. Bewoners is in een reguliere bijeenkomst gevraagd input te leveren voor het wijkactieplan. Uit deze bijeenkomsten zijn twaalf punten gedestilleerd, die door de gemeente zijn meegenomen in het wijkactieplan. Andere individuele bewoners zijn in deze fase niet betrokken. Daarna is er een tweede bijeenkomst belegd waarvoor wel alle wijkbewoners uitgenodigd werden. Tijdens deze bijeenkomst werd het concept-wijkactieplan aan de aanwezigen voorgelegd. Zij konden hierover advies uitbrengen. Terugkoppeling heeft maar naar een selecte groep bewoners plaatsgevonden. De gemeente streeft er naar bewoners actief te betrekken bij het, ten tijde van deze meting, nog op te stellen uitvoeringsplan.



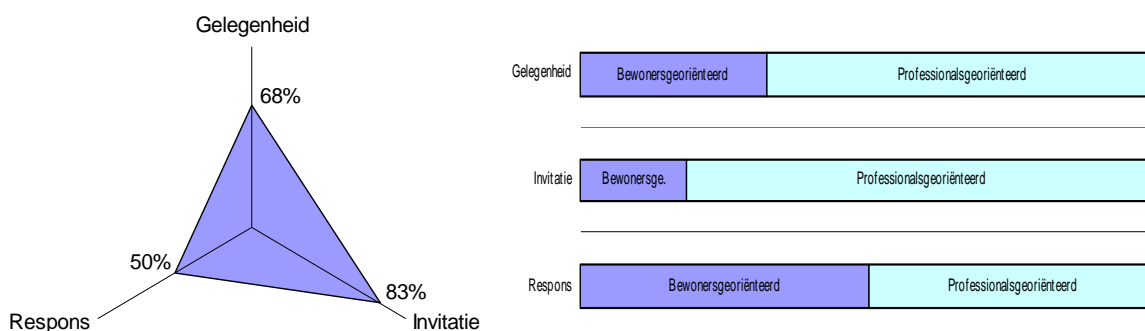
Klarendal

Evenals in de wijken Arnhemse Broek en Presikhaaf is de bewonersparticipatie bij de totstandkoming van het wijkactieplan in de wijk Klarendal voornamelijk gelopen via de wijkplatforms. Daarnaast heeft er een algemeen toegankelijke bewonersavond plaatsgevonden waar bewoners de gelegenheid hadden om problemen en oplossingen voor in het wijkactieplan aan te dragen. Het concept-wijkactieplan is aan de georganiseerde bewoners voorgelegd. Zij hadden de kans aan te geven waar ze het wel en niet mee eens waren en gingen daarover met de gemeente in gesprek. Vervolgens zijn bewoners geïnformeerd via de geëigende kanalen, zoals de wijkkrant en het wijkplatform. Het uitvoeringsplan Krachtwijk Klarendal is in juni 2008 besproken met een uitgebreide groep van actieve bewoners en wordt later - tijdens een bijeenkomst waarvoor alle wijkbewoners worden uitgenodigd - voorgelegd.



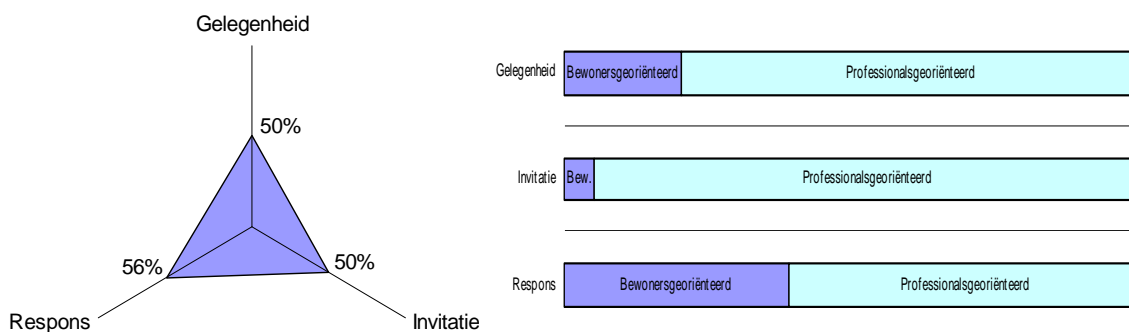
Malburgen-Immerloo

In de wijk Malburgen-Immerloo verliep de participatie niet hoofdzakelijk via de wijkplatforms, maar zijn ook individuele bewoners actief betrokken bij de totstandkoming. Vanwege de hoge tijdsdruk ontstond er in de wijk enige commotie: bewoners zouden te weinig worden betrokken. Naar aanleiding daarvan besloot de gemeente buiten de wijkplatforms ook individuele bewoners actief te betrekken, onder andere door middel van een schriftelijke bewonerspeiling. Bewoners hebben zelf een bijeenkomst georganiseerd waar problemen en oplossingen voor in het wijkactieplan konden worden aangedragen. Ook deze inbreng is door de gemeente meegenomen in het wijkactieplan.



Presikhaaf

Evenals in de wijken Arnhemse Broek en Klarendal is de bewonersparticipatie bij de totstandkoming van het wijkactieplan in de wijk Presikhaaf voornamelijk gelopen via de wijkplatforms. Tijdsdruk wordt hiervoor als reden aangedragen. Rond het wijkactieplan zijn twee speciale wijkplatformbijeenkomsten georganiseerd. Daarin stond de inventarisatie van problemen en mogelijke oplossingen centraal. De input van bewoners is door de gemeente in het wijkactieplan overgenomen; ook is er een conceptversie aan bewoners voorgelegd. De gemeente streeft er naar bewoners actief te betrekken bij het, ten tijde van deze meting, nog op te stellen uitvoeringsplan.

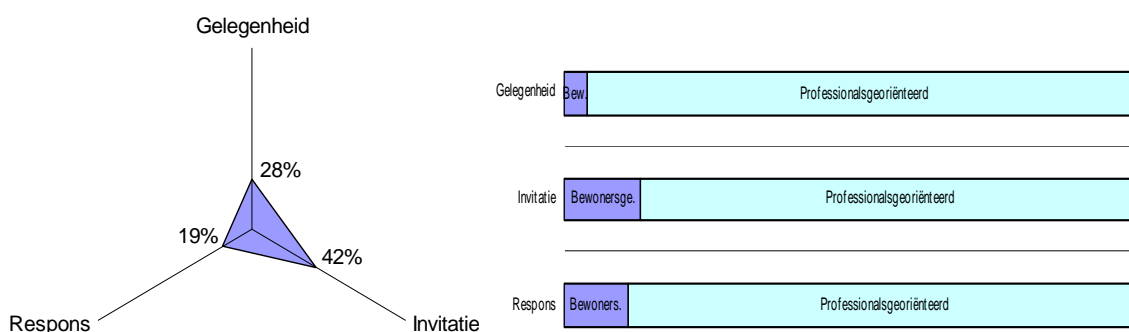


Den Haag ¹⁰

Den Haag Zuidwest

De regie over het wijkactieplan in de wijk Zuidwest in Den Haag lag, net als in de andere wijken, bij een wijkteam, bestaande uit drie ambtenaren (wijkniveau, sociaal en fysiek). Voor het wijkactieplan is gebruik gemaakt van statistische analyses van de wijk uitgevoerd door de gemeentelijke onderzoeksafdelingen en bestaande sociale actieplannen. Daaruit zijn de problemen van de wijk voor in het wijkactieplan afgeleid. Mede op basis van dit materiaal zijn aanvullende gesprekken gevoerd met bewonersorganisaties, corporaties, onderwijsinstellingen, welzijnswerk, gezondheidszorg, etc. De gesprekken hadden tot doel om na te gaan of de statistisch gesignaleerde problemen ook in de praktijk werden herkend en gevoeld en om nog niet gesignaleerde problemen te formuleren. Tijdens deze bijeenkomsten kon een selecte groep bewoners ook oplossingen aandragen. Voor het opzetten van een breed, nieuw participatietraject voor het wijkactieplan is niet gekozen.

De door ons benaderde respondent van een bewonersorganisatie in Zuidwest was niet op de hoogte van het wijkactieplan, tot het moment dat het opgestuurd werd aan de bewonersorganisatie. De betreffende bewonersorganisatie is niet betrokken geweest bij de totstandkoming van het wijkactieplan.



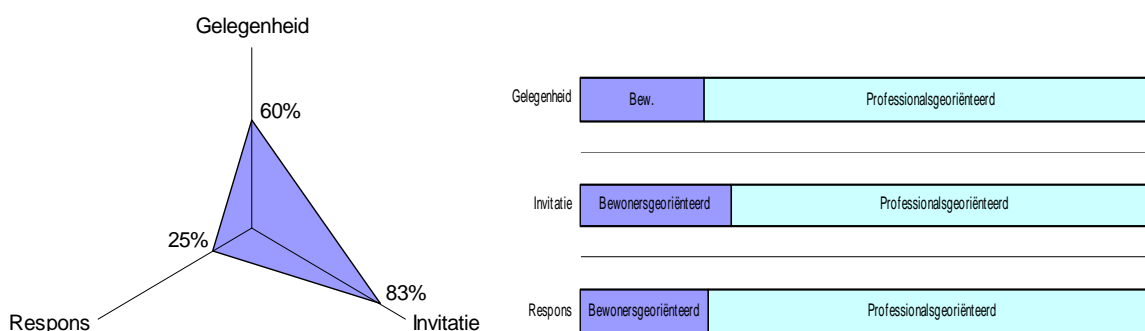
Schilderswijk

Net als in de andere Haagse wijken is voor het wijkactieplan van de Schilderswijk gebruik gemaakt van statistische analyses. Naar aanleiding daarvan zijn aanvullende gesprekken gevoerd met maatschappelijke partners, waaronder actieve bewoners. In de Schilderwijk heeft de woningcorporatie een extern adviesbureau ingehuurd om moeilijk bereikbare groepen te benaderen voor input in het wijkactieplan. De groep bewoners die problemen en oplossingen kon aandragen was volgens onze respondenten relatief select. De beslismacht van bewoners was beperkt. De door ons benaderde bewonersorganisatie was beperkt betrokken bij de totstandkoming. Dit is terug te zien in de onderstaande grafieken.



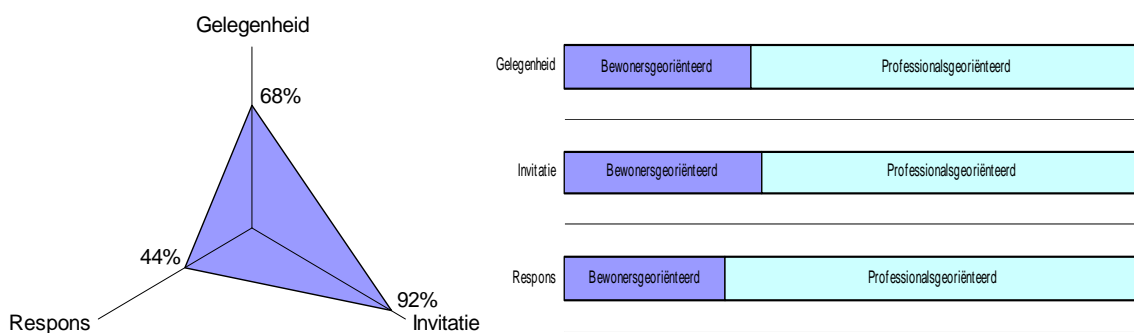
Stationsbuurt

Evenals in de andere wijken in Den Haag lag de regie over het wijkactieplan in de Stationsbuurt bij het wijkteam, is gebruik gemaakt van statistische analyses en zijn aanvullende gesprekken gevoerd met verschillende maatschappelijke partners. Voor de Stationsbuurt hebben we geen goed geïnformeerde bewoner kunnen spreken (ondanks verscheidende intensieve pogingen daartoe, verspreid over een periode van twee maanden, vergelijkbaar met de pogingen in andere wijken). We baseren ons daarom op de gegevens die vanuit de gemeente zijn aangeleverd.



Transvaal

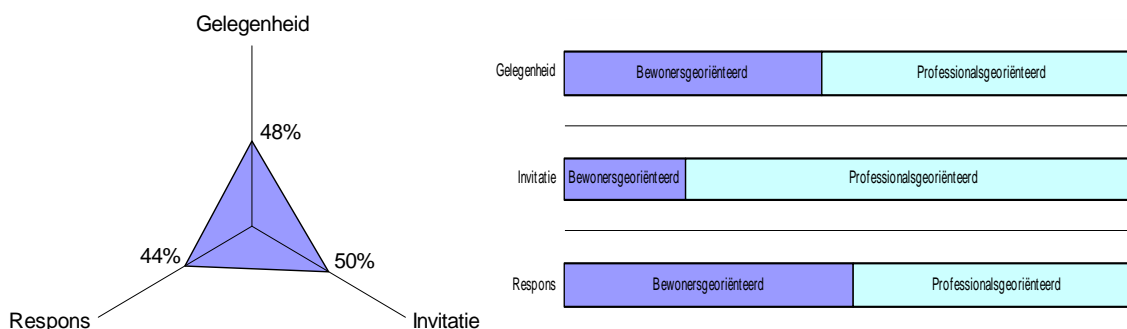
Evenals in de andere wijken in Den Haag lag de regie over het wijkactieplan in Transvaal bij het wijkteam, is gebruik gemaakt van statistische analyses en zijn aanvullende stakeholdergesprekken gevoerd. De aftrap voor de gesprekken werd gegeven door Pieter Winsemius in de Juliana-kerk, waarna medewerkers van de gemeente de wijk in zijn gegaan. Alle groepen en verenigingen in de wijk zijn benaderd om op die manier ook moeilijker bereikbare groepen te benaderen. De Marokkaanse buurtvaders hebben daar bijvoorbeeld een belangrijke rol in gespeeld. Naast de interviews zijn er verschillende bijeenkomsten geweest, veelal georganiseerd rondom de verschillende bewonersoverleggen in de wijk. Deze vergaderingen waren open voor iedere belangstellende en zijn gebruikt om input te verkrijgen voor het wijkactieplan.



Deventer

Rivierenwijk

Het wijkactieplan in Deventer is een impuls geweest voor een al bestaand proces; het plan is gebaseerd op een bestaand sociaal programma in wording, waarbij bewoners uitvoerig betrokken zijn geweest en waaruit een zogenaamde ‘bewonerskopgroep’ is ontstaan. Voor het wijkactieplan is geen nieuw breed participatietraject opgezet. Wel is de bewonerskopgroep actief bij de totstandkoming van het wijkactieplan betrokken. Het wijkactieplan is in samenspraak tussen gemeente, woningcorporatie en bewonersorganisatie geschreven. De kopgroep heeft uitdrukkelijke goedkeuring gegeven voor het definitieve charter, zoals dat aan minister Vogelaar is gestuurd. De communicatie over het wijkactieplan ligt, in het kader van bestaande afspraken, bij een woningcorporatie en niet bij de gemeente. De gemeente heeft de regie voor de sociale en fysieke herstructurering aan de corporatie overgedragen. De responscore is hierdoor gekleurd, daar we ons in dit onderzoek hebben gericht op de gemeentelijke inzet.



Dordrecht

Wielwijk-Crabbehof

De totstandkoming van het wijkactieplan in de wijken Wielwijk en Crabbehof wordt gekenmerkt door een actieve bewonersbetrokkenheid. Bewoners konden, gedurende het hele proces, via een breed scala aan participatiemogelijkheden bijdragen aan het wijkactieplan; o.a. via enquêtes en rondetafelgesprekken. Bewoners hebben onder meer speerpunten voor in het wijkactieplan benoemd. Ook is er een klankbordgroep opgericht waarvoor de gemeente zelf bewoners heeft benaderd, naast dat bewoners zichzelf konden aanmelden. Participatie verliep in hoge mate via de deze klankbordgroep, omdat een gevestigde bewonersorganisatie naar verluid ontbreekt. Bijzonder is dat de gemeente op voorspraak van de klankbordgroep ondersteuning heeft ingehuurd.

Terugkoppeling gedurende het proces vond vooral plaats aan individuele bewoners. Volgens de respondent van de bewonersorganisatie reageerden hier vooral de al actieve bewoners op.



Eindhoven

Bennekel, Doornakkers & Woensel West

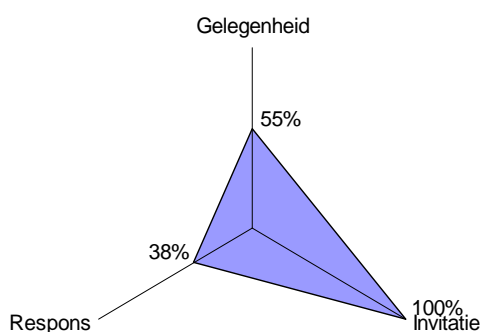
In Eindhoven is voor de drie wijken – Bennekel, Woensel-West en Doornakkers – één gelijksoortig traject voor de totstandkoming van de wijkactieplannen gevolgd. Vandaar dat we deze drie wijken hier samenvoegen. Er zijn twee grote bijeenkomsten georganiseerd voor alle drie de wijken tezamen. Bij de eerste bijeenkomst zijn alle betrokken partijen uitgenodigd voor het analyseren van problemen in de wijken. Per wijk werden de belangrijkste thema's gekozen – voor een belangrijk deel waren deze reeds in beeld op basis van onder andere reguliere buurtmetingen (de 'buurtthermometer'). Voor deze bijeenkomst waren ondermeer gemeentelijke diensten, woningcorporaties en welzijnsinstanties uitgenodigd; vanuit de bewoners waren de bewonersorganisaties van de drie wijken uitgenodigd. Op die bijeenkomst werden de aanwezigen uitgenodigd om ná deze bijeenkomst zelf aan de gang te gaan met het organiseren van 'biedingen' waarin partijen samen met concrete voorstellen konden komen voor de aanpak van problemen.

In de tweede bijeenkomst, een maand later, zijn de biedingen (ondermeer wegens het grote aantal) geclusterd per wijk, en in drie sessies (per wijk) behandeld. Die avond is er een open bijeenkomst georganiseerd waar ook alle wijkbewoners uit de drie wijken konden komen om ingelicht te worden over de biedingen en om met andere betrokken partijen in gesprek te komen. Voor het vervoer naar de locatie zette de gemeente bussen in, waar bewoners gratis in werden vervoerd. Tussen en na de twee grote bijeenkomsten, vond in de drie wijken – in ondermeer projectgroepen waarin ook de bewonersvertegenwoordigers deelnamen – regelmatig overleg plaats over de biedingen en de

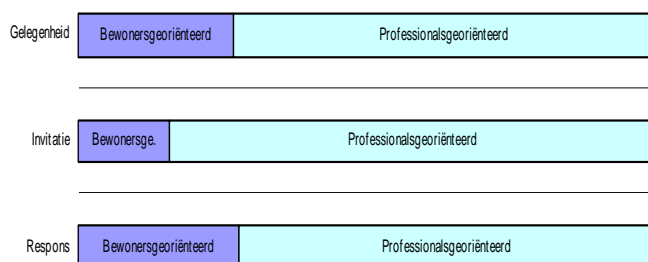
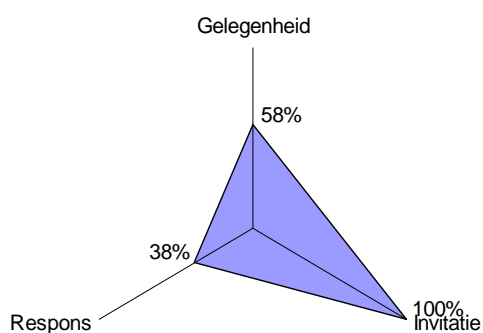
totstandkoming van het wijkactieplan. Het daadwerkelijk schrijven van de wijkactieplannen werd verzorgd door een speciaal projectteam, op stadniveau. Dit projectteam heeft zich bij het schrijven laten voeden door het traject rondom de biedingen en de ideeën die zijn gekomen en zijn besproken in de verschillende wijk sessies. De bewonersorganisaties hadden een adviserende rol in deze. De terugkoppeling naar (niet participerende) bewoners was beperkt.

Omdat de antwoorden van onze respondenten van de bewonersorganisaties per wijk in Eindhoven enigszins van elkaar verschillen geven we voor de volledigheid de afzonderlijke grafieken weer.

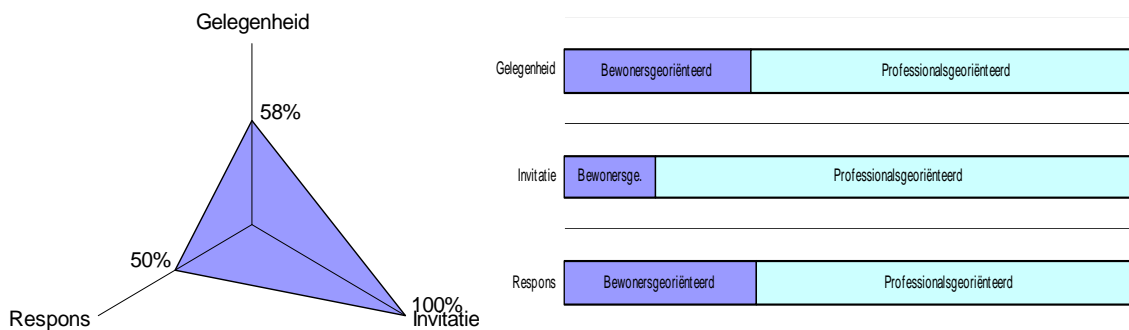
Bennekel



Doornakkers



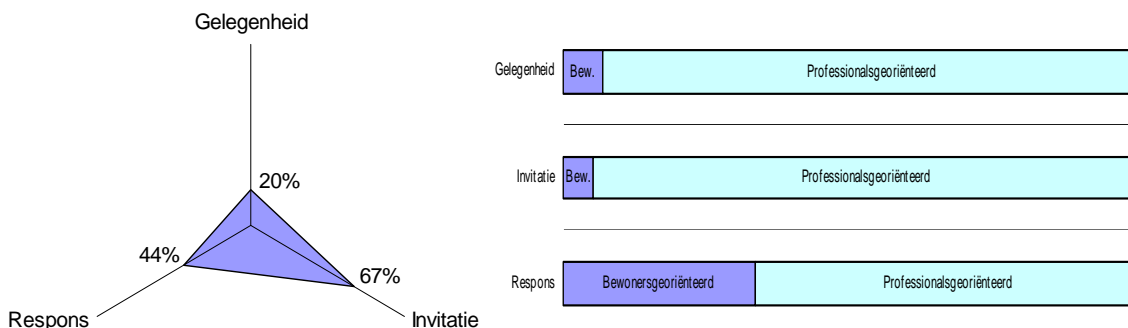
Woensel West



Enschede

Velve-Lindenhof

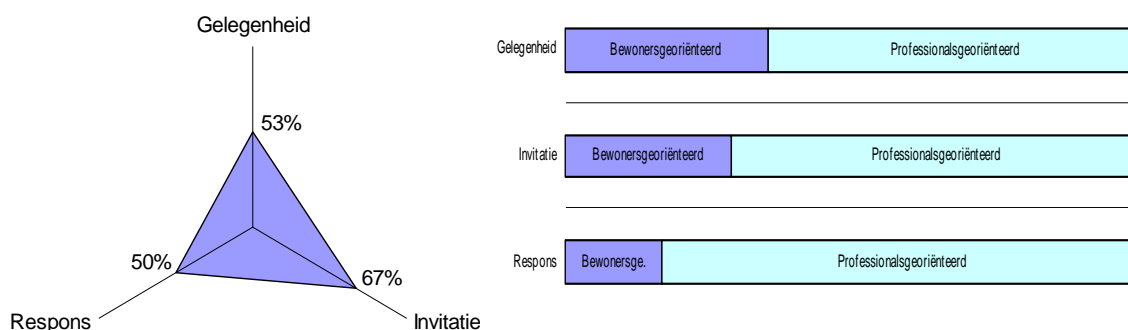
Aan ‘de voorkant’ van het proces waarin het wijkactieplan voor de wijk Velve-Lindenhof in Enschede tot stand is gekomen heeft niet veel bewonersparticipatie plaatsgevonden. Er is eerder sprake geweest van een door de gemeente en woningcorporatie georganiseerd traject waarin de verschillende deelprojecten die al bestonden, werden samengebracht in het wijkactieplan. Ook een aantal nieuwe activiteiten is in het Wijkactieplan meegenomen. Wel is er rond het wijkactieplan afstemming geweest met de wijkraad, met de functionarissen in de wijk en met alle wijkbewoners via een informatie- en inspraakavond. In een school werden in verschillende leslokalen de verschillende plannen gepresenteerd. Tenslotte moet worden opgemerkt dat onze respondent namens de bewoners(organisatie) aangaf dat het gevoel bij de bewoners was ontstaan dat na ‘al het gepraat’ (2,5 jaar geleden lag er al een plan voor herstructurering) het nu tijd werd voor uitvoering.



Groningen

De Hoogte

Ook in de Groningse wijk De Hoogte wordt de basis van het wijkactieplan gevormd door gegevensonderzoek en interviews met bewoners. Bewoners, waaronder bewonersorganisaties, konden in reguliere maandelijkse ‘Heel de Buurt’-overleggen en in werkgroepen, waarin ook de gemeente en welzijnsinstellingen vertegenwoordigd waren, bijdragen aan het wijkactieplan. Het wijkactieplan is in samenspraak met bewoners tot stand gekomen. Tussentijdse terugkoppeling heeft niet plaatsgevonden. Evenmin is er een concept-wijkactieplan aan bewoners voorgelegd. Terugkoppeling vond, beperkt, plaats naar alle wijkbewoners.



Korrewegwijk

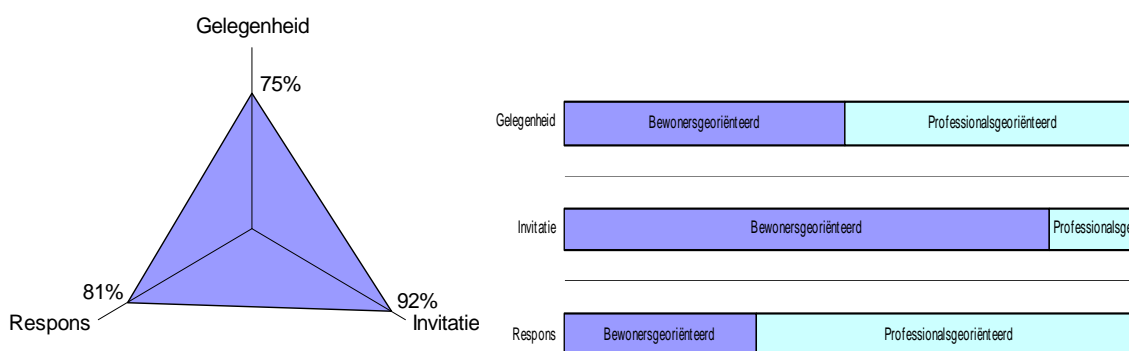
Aan de basis van het wijkactieplan in de Korrewegwijk in Groningen liggen een van tevoren uitgevoerd statistisch gegevensonderzoek (onder de naam ‘wijkperspectief’) en een groot aantal interviews met wijkbewoners. De mate waarin en de wijze waarop bewoners daarnaast bij de totstandkoming van het wijkactieplan zijn betrokken, hangt af van het deel van het wijkactieplan dat het betreft. Er was een collectief deel (over de algemene problemen in de wijk) en een individueel deel, dat meer gaat over meer persoonlijke problemen ‘achter de voordeur’ en dat door professionals is opgesteld met de agendering van bewoners in het achterhoofd. Het individuele deel is door de gemeente in samenspraak met haar maatschappelijke partners opgesteld. Bewoners konden participeren in het collectieve deel. In verschillende, algemeen toegankelijke bijeenkomsten konden zij problemen en oplossingen naar voren te brengen. De terugkoppeling was vooral gericht op de bewonersorganisatie, maar ook andere wijkbewoners zijn via een beperkt aantal kanalen geïnformeerd.



Heerlen

Meezenbroek

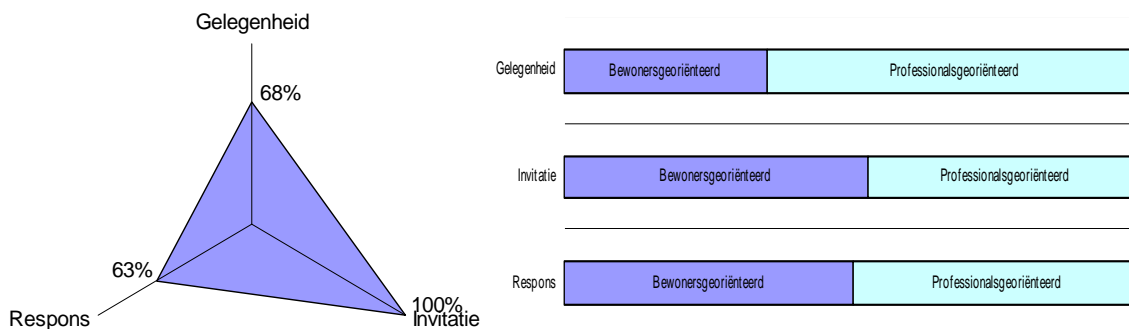
In de gemeente Heerlen loopt al langere tijd een participatietraject. Centrale rol daarin speelt een klankbordgroep, die bestaat uit 40 actieve mensen uit de wijk. De gemeente heeft voor het wijkactieplan een plan van deze klankbordgroep integraal overgenomen. Wel is het herschreven omdat aan de wijkactieplannen speciale eisen worden gesteld vanuit het ministerie. Daarnaast zijn bijeenkomsten georganiseerd voor een bredere groep bewoners over sloop en nieuwbouw. Ook die gesprekken zijn verwerkt in het wijkactieplan. Er is vooral gewerkt met sleutelfiguren (meer dan met alle wijkbewoners), waarbij ook aandacht was voor ondervertegenwoordigde groepen: allochtonen en jongeren. Tijdens de bewonersbijeenkomst waren er daardoor 15 allochtone sleutelfiguren aanwezig. In het na-traject wordt ook behoorlijk geïnvesteerd: de projectgroep gaat door, er is een huis-aan-huis nieuwsbrief (sinds het wijkactieplan definitief is) en het wijkactieplan zal in een ‘populaire versie’ worden verspreid onder bewoners.



Leeuwarden

Heechterp-Schieringen

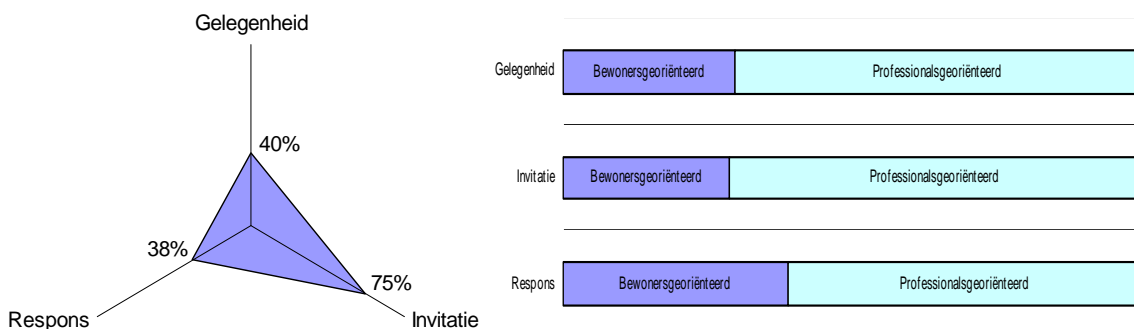
In Leeuwarden konden bewoners via twee ‘sporen’ een bijdrage leveren aan het wijkactieplan. In de eerste plaats via het reguliere overlegorgaan van bewoners (het wijkpanel) en in de tweede plaats tijdens verschillende gesprekken tussen bewoners en professionals in de wijk. De gemeente is daartoe met een partytent de wijk in gegaan. Bewoners konden vooral problemen aandragen, in het aandragen en vooral het kiezen van oplossingen was hun rol beperkter. Dat werd door de gemeente zelf gedaan. Verder zijn er aparte sessies voor jongeren georganiseerd. De terugkoppeling over de inbreng van bewoners was intensief, maar richtte zich vooral op de betrokken bewoners. Voor de presentatie van het wijkactieplan is onder andere een goed bezochte persconferentie georganiseerd.



Maastricht

Maastricht Noordoost

In de totstandkoming van het wijkactieplan in Maastricht Noordoost speelde vooral de zogenaamde ‘kerngroepen’, bestaande uit gemeente, woningcorporaties en de bewonersorganisaties, een centrale rol. In deze kerngroepen zijn uiteindelijk 14 thema’s geïdentificeerd. De gemeente heeft de prioriteiten van de bewonersorganisatie overgenomen in het wijkactieplan. Daarnaast is er in twee bijeenkomsten een conceptversie van het wijkactieplan aan een bredere groep van bewoners voorgelegd. Deze bijeenkomsten waren op uitnodiging. Terugkoppeling over het definitieve wijkactieplan vond plaats tijdens een algemene bijeenkomst in de wijk. Tussentijdse terugkoppeling richtte zich vooral op de (al) betrokken bewoners.

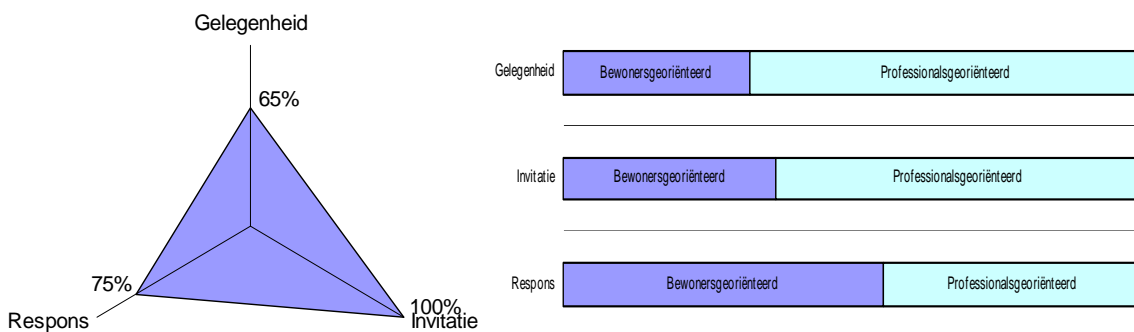


Nijmegen

Hatert

Helaas was de verantwoordelijk gemeenteambtenaar voor het wijkactieplan van de wijk Hatert in Nijmegen ten tijde van de eerste meting niet in staat ons telefonisch te woord te staan. Wel hebben we een aanzienlijke hoeveelheid (gemeentelijke) documenten ontvangen over de totstandkoming van het wijkactieplan. De informatie was afdoende om de voor scoring benodigde ‘droge feiten’ te kunnen vaststellen. De bewonersorganisatie zag af van medewerking. Onderstaande beschrijving is dus louter gebaseerd op schriftelijke bronnen.

Bij de totstandkoming van het wijkactieplan waren zowel individuele bewoners als georganiseerde bewoners betrokken. Op basis van overleg met verschillende maatschappelijke partners en de bewonerscomités, en de input van individuele bewoners die onder andere via antwoordkaarten bij de gemeente binnenkwam, heeft de gemeente een concept wijkactieplan opgesteld. Dit is vervolgens met de buurtcomités besproken en tijdens een open bijeenkomst in de wijk. De opbrengst daarvan is meegenomen in het definitieve wijkactieplan. De beslismacht van bewoners was beperkt. De gemeente streeft er naar bewoners ook in de uitvoering van het wijkactieplan actief te betrekken.



Rotterdam

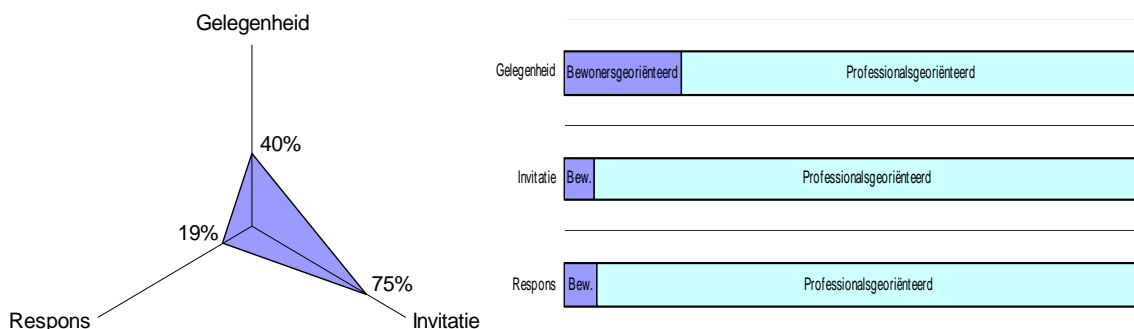
In Rotterdam lag de regie over de totstandkoming van de wijkactieplannen, net als in Amsterdam, bij de binnengemeentelijke besturen; de deelgemeenten in dit geval. Wel hield de Gemeente Rotterdam de uiteindelijke regie over het complete pakket aan wijkactieplannen omdat de stad maar één charter afsluit met het ministerie. De wijkactieplannen zijn per deelgemeente opgesteld. Daarbij is een uitsplitsing gemaakt naar postcodegebied(en). Vanwege deze uitsplitsing leverde de discrepantie tussen de wijkindeling van minister Vogelaar en die van de Gemeente Rotterdam voor ons onderzoek geen grote problemen op. De aanpak kon voor vijf van de zeven door Vogelaar onderscheiden aandachtswijken afzonderlijk worden bepaald. De eerste moeilijkheid is het gebied dat door het ministerie Rotterdam-Noord is genoemd. Dit gebied valt uiteen in een groot aantal wijken en ligt verspreid over twee deelgemeenten. We baseren ons voor Rotterdam Noord op een interview met een bewonersorganisatie in één van de deelwijken en een interview met een medewerker van de Deelgemeente Noord. Overigens valt de wijk Bergpolder eveneens onder de Deelgemeente Noord, maar ook daar hebben we de aanpak afzonderlijk kunnen bepalen, omdat deze wijk ook in de beleving van de bewoners als één wijk wordt gezien. De tweede moeilijkheid is het gebied dat door het ministerie Oud-Zuid is genoemd. Dit gebied valt in zeven wijken uiteen en ligt verspreid over twee deelgemeenten. In niet alle wijken van dit gebied is dezelfde aanpak gevolgd. We hebben er voor gekozen niet alle deelwijken afzonderlijk te onderzoeken. We baseren ons voor Oud-Zuid op een interview met een bewonersorganisatie in één van de deelwijken en interviews met beide deelgemeentes. Daar waar verschillen in de aanpak bestaan tussen de deelwijken benoemen we die.

Bergpolder

In Bergpolder, een wijk die valt onder de deelgemeente Noord, zijn verschillende bijeenkomsten rond het wijkactieplan geweest met bewoners. In een eerste bijeenkomst konden bewoners problemen aandragen en prioriteren door middel van stickers. Hoe meer stickers, hoe belangrijker het probleem. De tweede bijeenkomst was vooral bedoeld als terugkoppelingsbijeenkomst. Daarvoor waren alleen de mensen uitgenodigd die eerder in het proces al hadden deelgenomen. De terugkoppeling richtte zich dan ook vooral op hen. Er is geen conceptversie van het wijkactieplan aan bewoners voorgelegd.

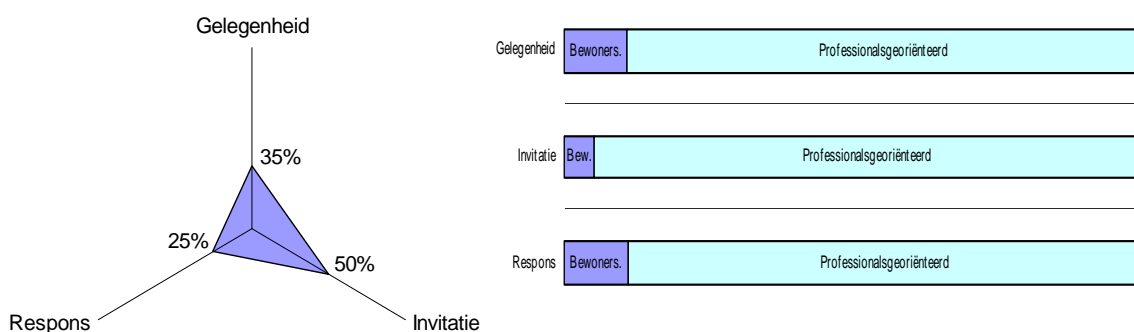
Bewonersorganisaties en het opbouwwerk zijn op dit moment (i.e. begin zomer 2008) op eigen initiatief, los van het wijkactieplan, bezig met een inventarisatie van problemen en plannen in de wijk, omdat zij vrij negatief waren over de mogelijkheden tot participatie die bewoners bij de totstandkoming van het wijkactieplan hadden. Volgens de deelgemeente

komt dit initiatief voort uit de overtuiging van de bewonersorganisaties dat bewoners nog onvoldoende ideeën hebben aangedragen voor bewonersinitiatieven.



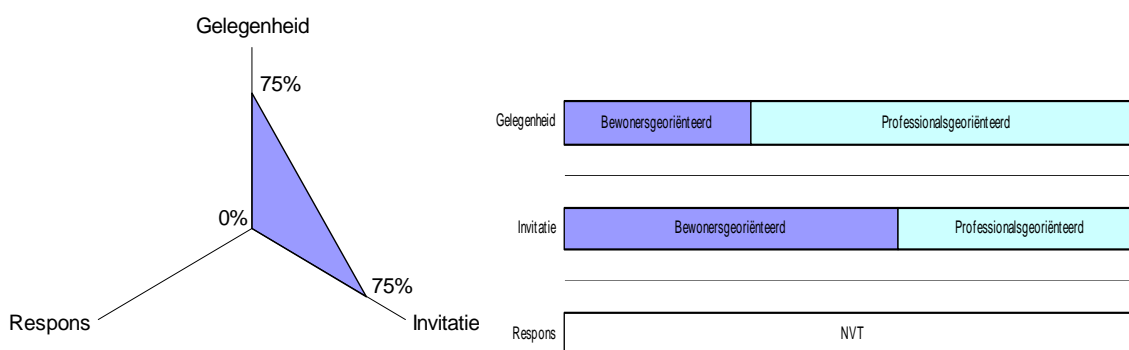
Oud Zuid

Beide deelgemeentes waarin de verschillende wijken die onder het gebied Oud Zuid vallen liggen, Charlois en Feijenoord, hebben er voor gekozen bewoners niet actief bij de totstandkoming van het wijkactieplan te betrekken. Wel heeft de deelgemeente in sommige wijken een concept-wijkactieplan aan de bewonersorganisatie voorgelegd (dat verklaart de verschillen tussen Oud Zuid, Vreewijk en de Zuidelijke Tuinsteden). In die wijken is de inbreng van de bewonersorganisatie door de deelgemeente in het wijkactieplan verwerkt. Volgens de door ons gesproken bewonersorganisatie heeft de deelgemeente Charlois in eerste instantie wel geprobeerd individuele bewoners bij het wijkactieplan te betrekken, maar dat zou niet zijn gelukt. De wijk zou te maken met een lastig te betrekken bevolking. We baseren ons in de onderstaande grafieken op een wijk waarin de bewonersorganisatie wel betrokken was, om inzicht te geven in die aanpak. De onderstaande grafieken zijn dus niet van toepassing op alle deelwijken van het gebied dat Oud-Zuid wordt genoemd.



Overschie

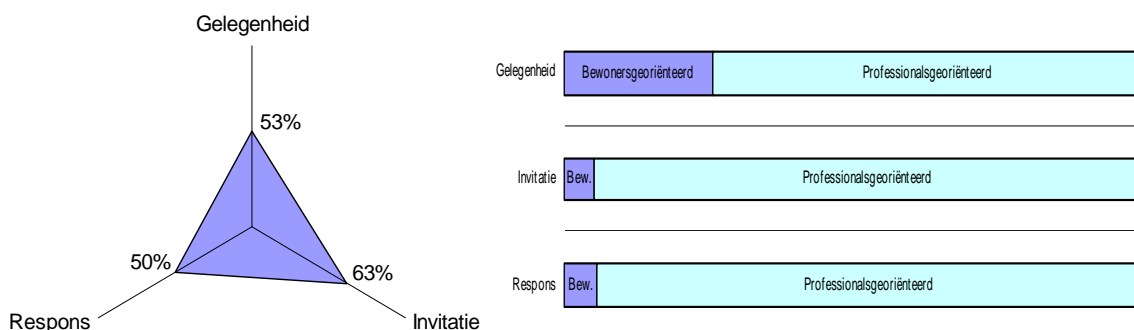
De deelgemeente Overschie heeft er voor gekozen bij de totstandkoming van het wijkactieplan aan te sluiten bij de bestaande gebiedsgerichte aanpak, waarin bewoners actief betrokken worden bij de probleeminventarisatie. In aanvulling op de bestaande ‘wijkgesprekken’ en reguliere contacten met bewoners van Overschie is rond het wijkactieplan een extra wijkgesprek georganiseerd. Gemeente en maatschappelijke partners bellen daarbij onaangekondigd aan bij de wijkbewoners, om hen te vragen te reageren op de concept-plannen. De bewonersorganisatie is één van de maatschappelijke partners tijdens de wijkgesprekken. De uitkomsten van deze gesprekken zijn door de deelgemeente meegewogen in de plannen. Ook kregen bewoners de mogelijkheid via een antwoordstrook later nog problemen aan te kaarten of concrete projectvoorstellen te doen. De bewonersorganisatie is hierin door de gemeente niet actief betrokken. De deelgemeente heeft er op het moment van schrijven (vlak na het afgenomen interview, april 2008) voor gekozen om niet terug te koppelen, mede omdat het wijkactieplan nog niet definitief is. Dit levert vanzelfsprekend een lage responscore op. De dataverzameling van september 2008 heeft hierin geen verandering gebracht.



Rotterdam Noord

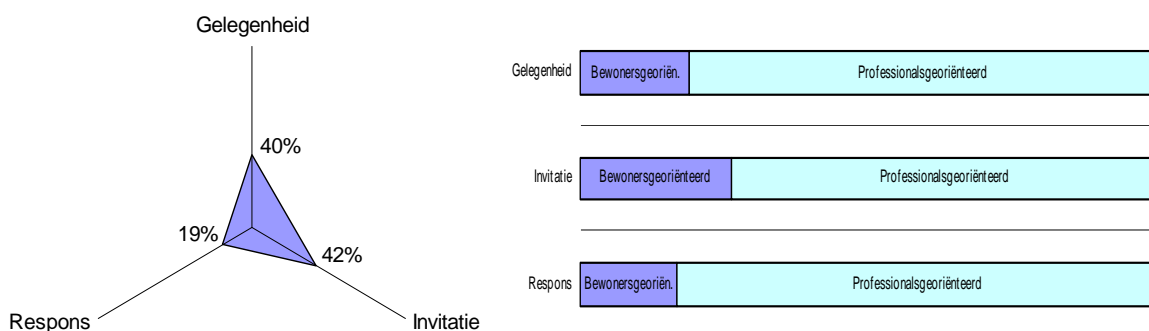
Voor het wijkactieplan van de drie wijken die vallen binnen het gebied ‘Rotterdam Noord’ zijn op deelgemeenteniveau drie bijeenkomsten gehouden: één voor bewoners, één voor professionals en één gezamenlijke bijeenkomst. Bewoners konden problemen in de wijk aandragen en prioriteren. Voor de bijeenkomst is primair het bestaande netwerk van actieve bewoners benaderd. Daarnaast konden wijkbewoners in enquêtes problemen aandragen. Vervolgens heeft de deelgemeente het wijkactieplan opgesteld, waarin ook (eerder opgekomen) bewonersinitiatieven zijn meegenomen. Bewoners waren bij het aandragen van problemen gebonden aan een aantal door de deelgemeente

geselecteerde thema's, anders dan de thema's van het ministerie. Oplossingen konden bewoners maar beperkt aandragen. De terugkoppeling richtte zich primair op de al betrokken bewoners en maakte gebruik van een beperkt aantal kanalen.



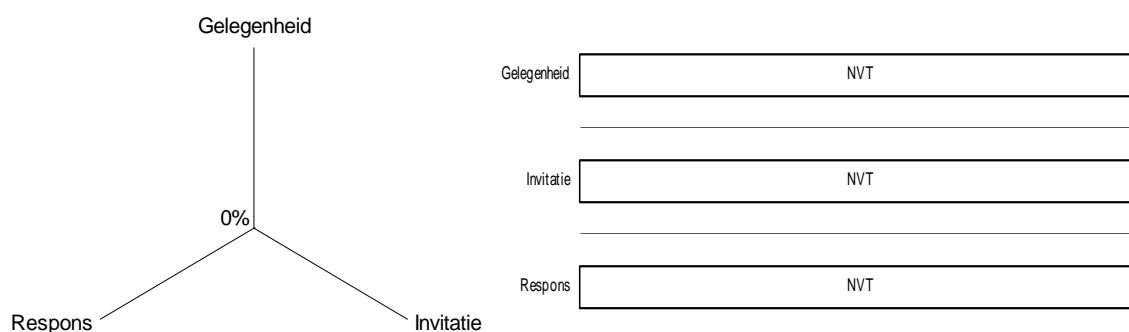
Rotterdam West

De deelgemeente Delfshaven, waar Rotterdam West onder valt, met uitzondering van het Oude Westen, kon voor het wijkactieplan gebruik maken van de inbreng van bewoners in een participatietraject rond de kadernota 'Prioriteit in de wijk'. Het wijkactieplan is primair opgesteld aan de hand van deze nota, die op haar beurt weer tot stand gekomen is naar aanleiding van gesprekken met stedelijke diensten, maatschappelijke organisaties en bewoners. Bewoners konden participeren via wijkconferenties en de zogenaamde 'debatmobiel', die op verschillende momenten op pleinen, markten en in straten heeft gestaan. Er zijn in de debatsmobiel ook interviews gehouden met burgers, die als input zijn gebruikt voor het wijkactieplan. De 'beslismacht' van bewoners was beperkt. Vooral individuele bewoners hebben geparticipeerd, bewonersorganisaties waren maar beperkt betrokken. Voor het Oude Westen hebben wij geen aparte gegevens kunnen verzamelen.



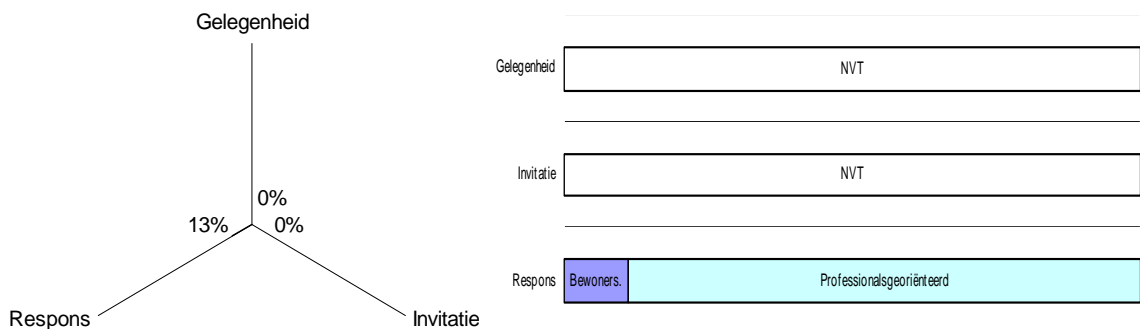
Vreewijk

De deelgemeente Feijenoord, waar Vreewijk onder valt, heeft er voor gekozen voor de wijkactieplannen van Vreewijk en Oud Zuid geen participatietrajecten op te zetten. De deelgemeente is van mening dat er onvoldoende duidelijkheid bestond over de (financiële) haalbaarheid van beloftes die in een dergelijk proces aan bewoners zouden worden gedaan. Bovendien was er sprake van te hoge tijdsdruk. De wijkactieplannen zijn daarom voor het grootste gedeelte gebaseerd op bestaande, (deel)gemeentelijke probleemanalyses, waarin bewoners eerder wel betrokken zijn. De deelgemeente streeft er naar bewoners wel in de uitvoering van het wijkactieplan te betrekken. Overigens loopt er op dit moment in Vreewijk nog een uitgebreid participatietraject over de wijkvisie. In dit traject zijn spanningen tussen bewonersorganisatie en de deelgemeente ontstaan. De uitvoering van de wijkvisie is verbonden geraakt met de uitvoering van WWI, waardoor de zaak nóg complexer is geworden. Voor de uitvoering van bewonersprojecten wordt een apart traject ontworpen.



Zuidelijke tuinsteden

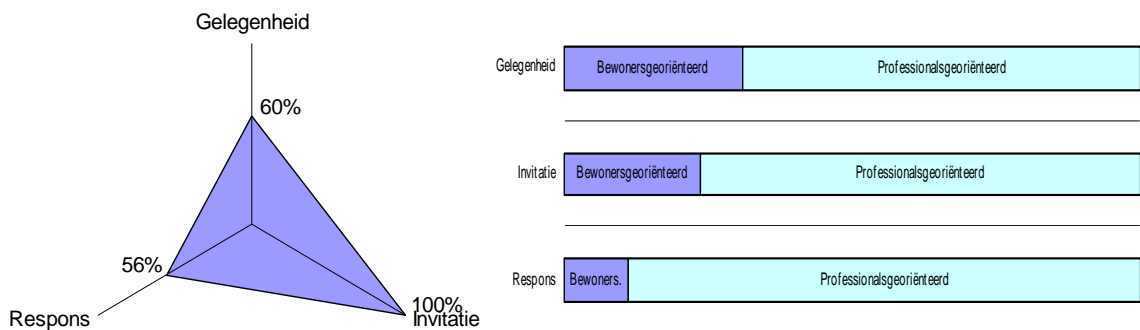
Net als de deelgemeente Feijenoord, heeft de deelgemeente Charlois, waar de Zuidelijke Tuinsteden onder vallen, er voor gekozen bewoners niet actief te betrekken bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Dit omdat er in de periode daarvoor al veel tijd en energie is gestoken in bewonersparticipatie en het betrekken van allerlei andere partijen. De gemeente heeft destijds actieplannen en wijkvisies opgesteld op basis van de input van een breed scala aan betrokkenen en op basis van onderzoek. Men wilde nu bewoners 'niet nog eens lastig vallen'. Het (concept)wijkactieplan is door de gemeente zelf opgesteld, maar wel in hoofdlijnen teruggekoppeld tijdens een jaarlijks 'driepartijenoverleg' met bewonersorganisaties, welzijn en de deelgemeente. De bewonersorganisatie verwachtte, ten tijde van deze meting, nog te worden geraadpleegd als het wijkactieplan definitief is.



Schiedam

Nieuwland

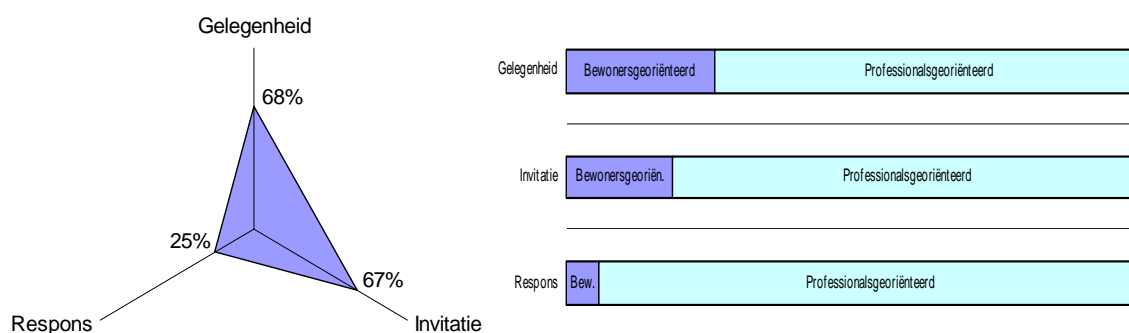
In de wijk Nieuwland in Schiedam is rond het wijkactieplan een bijeenkomst georganiseerd waar alle bewoners van de wijk per brief voor zijn uitgenodigd. Die bijeenkomst stond vooral in het teken van het benoemen van problemen door bewoners in workshops en het beschrijven van mogelijke oplossingen. Er zijn 82 problemen geïnventariseerd. Met de bewonersorganisaties is verder gesproken over de aangedragen oplossingen, al konden ook andere bewoners daar hun mening in kwijt. Daarnaast hebben speciale bijeenkomsten plaatsgevonden met specifieke groepen: allochtonen, ondernemers en jongeren. Het wijkactieplan is onder bewoners verspreid en huis aan huis zijn nieuwsbrieven verspreid. Terugkoppeling richtte zich vooral op de al betrokken bewoners.



Utrecht

Kanaleneiland

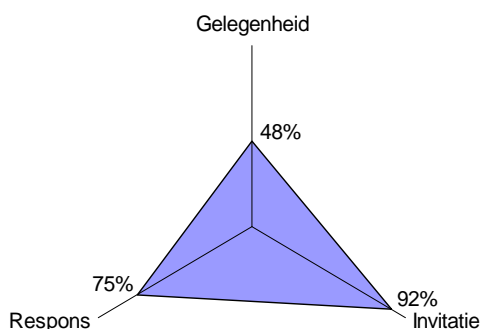
In Kanaleneiland zijn rondom het wijkactieplan drie bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens de eerste bijeenkomst zijn professionals in de wijk gevraagd wat de plussen en minnen van de wijk zijn en wat er nodig is om een ‘omslag’ te maken in de wijk. In een tweede bijeenkomst werden bewoners dezelfde vragen voorgelegd. Uit deze twee bijeenkomsten is een aantal hoofdlijnen gedestilleerd welke in een derde sessie met bewoners én professionals besproken zijn. Hier werden keuzes gemaakt en prioriteiten vastgesteld. Deze bijeenkomst vormde de basis voor het wijkactieplan. Zo'n 15 bewoners stelden hier voor om, met het oog op de korte tijdsperiode die (in de vakantieperiode) beschikbaar was, een klankbordgroep in te stellen. Zij bekeek, naast de inhoud, hoe bewoners betrokken konden worden in de verdere uitvoering van het plan. Voor Kanaleneiland is, om tegemoet te komen aan de ontwikkelingen rond en tijdsverloop van de wijkactieplannen eind 2007 een zogenaamd ‘versnellingsplan’ vastgesteld door het college, om een aantal zaken op korte termijn aan te kunnen pakken. Dit plan is samen met het wijkactieplan gepresenteerd aan bewoners en vervolgens vastgesteld door de Raad. De huurdersorganisatie vreest voor een beperkte betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering van het wijkactieplan. De gemeenteraad heeft dat ook geconstateerd en eist verbetering van de verantwoordelijk wethouder. Aan terugkoppeling over het wijkactieplan is beperkt aandacht besteed.



Ondiep

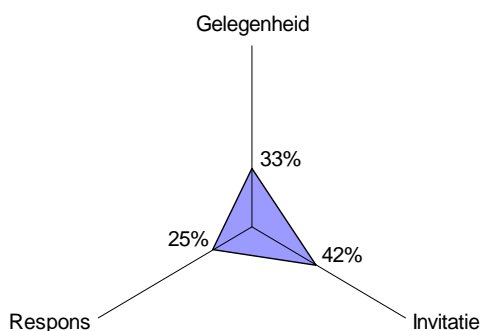
Hoewel Utrecht Ondiep met betrekking tot het wijkactieplan in principe dezelfde projectstructuur had als Utrecht Zuilen (zie hieronder), is het proces hier toch anders verlopen. Dit kwam omdat er na het schietincident in Ondiep eerder in 2007 al intensief contact met bewoners was gestart, waarbij bestuurders, ambtenaren en professionals met buurtbewoners praatten tijdens een zestal bijeenkomsten. Tijdens één van de

bijeenkomsten werd aan de bewoners een inventarisatie van problemen en oplossingen voorgelegd, waarover ze hun mening konden geven en waarover ze konden stemmen. Zo werd er rekening gehouden met de prioriteiten van de bewoners. Tussentijds is er samenvatting van een conceptplan naar bewoners gestuurd. De conceptplannen zijn op een later tijdstip samen met de woningcorporaties omgezet in een uitvoeringsprogramma, omdat er in eerste instantie nog geen rekening was gehouden met de budgettaire kaders. De uitkomsten daarvan zijn opnieuw in aanwezigheid van de wethouder en de vertegenwoordiger van de corporatie met de bewoners besproken.



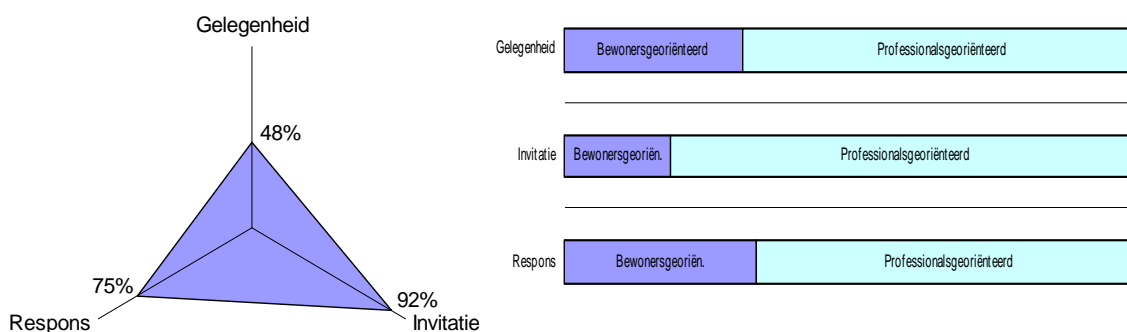
Overvecht

In Overvecht heeft rond het wijkactieplan geen uitgebreide bewonersparticipatie plaatsgevonden. Dit is deels te begrijpen als trajecten die al eerder zijn ingezet (vb., Sociale herovering van Overvecht) in ogenschouw wordt genomen. Voor het wijkactieplan is aansluiting gezocht met deze plannen. De extra financiële middelen die in kader van het wijkactieplan vrijkwamen zijn ingezet om zaken aan te pakken voor bewoners die eerder al ideeën en oplossingen hadden aangedragen. Ook tijdsdruk speelde een rol. Ondanks die omstandigheden heeft er via reguliere kanalen wel participatie van bewoners plaatsgevonden. Eerder dan individuele bewoners zijn bewonersorganisaties betrokken. Er is op beperkte schaal teruggekoppeld (naar bewonersorganisaties). Opgemerkt moet worden dat de omschrijvingen van het traject zoals gegeven door de medewerker van de bewonersorganisatie en die van de medewerker van de gemeente op relatief veel punten uiteen liepen.



Zuilen Oost

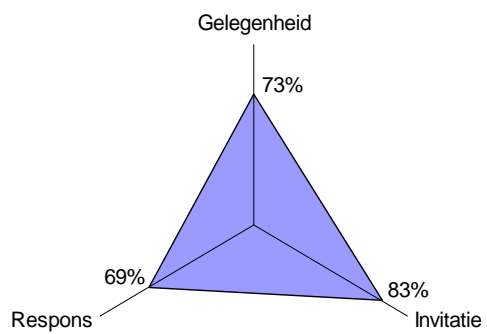
In Zuilen Oost zijn er rond het wijkactieplan meerdere bijeenkomsten geweest met bewoners(organisaties). Tijdens één van die bijeenkomsten werd aan bewoners een inventarisatie van problemen en oplossingen (die al eerder was gemaakt met behulp van monitoring) voorgelegd, waarover zij hun mening konden geven en waarover ze met stemkastjes konden stemmen. Zo ontstond een lijst met bovenaan de onderwerpen die de hoogste prioriteit hadden volgens de (op de avond aanwezige) bewoners. Deze methode biedt volgens de gemeente de mogelijkheid aan mensen die normaal niet het hoogste woord hebben in discussies om hun ‘stem’ toch te laten horen. Tussentijds is het uitvoeringsprogramma met bewoners besproken in aanwezigheid van de wethouder. De conceptplannen werden in overleg met de corporaties omgezet in een concept uitvoeringsprogramma, omdat er in eerste instantie geen rekening was gehouden met de budgettaire kaders.



Zaanstad

Poelenburg

Het wijkactieplan van de wijk Poelenburg in Zaanstad sluit aan bij de toekomstvisie uit het Masterplan Poelenburg dat vlak daarvoor gereed is gekomen. Het wijkactieplan is tot stand gekomen in samenspraak met diverse partijen, waaronder actieve bewoners (zowel individuen als vertegenwoordigers van de bewonersorganisatie). Er zijn in het totstandkomingstraject van het wijkactieplan door de gemeente twee workshops georganiseerd waarin bewoners, samen met andere partijen zoals corporaties, scholen en politie, konden participeren. Er kon over veel thema's worden gesproken en voor de bijeenkomsten zijn zowel individuele bewoners als de bewonersorganisatie uitgenodigd. De bewoners konden problemen en oplossingen kiezen, maar uiteindelijk heeft de gemeente de ordening nog aangepast en geclusterd. Tussentijdse versies van het wijkactieplan zijn voorgelegd aan de betrokken bewoners.



6. Analyse op hoofdlijnen: het algemene beeld

In dit hoofdstuk analyseren we de resultaten op geaggregeerd niveau. We bespreken de belangrijkste patronen die zichtbaar zijn in de manier waarop de wijkactieplannen tot stand zijn gekomen en de mate waarin en de wijze waarop bewonersparticipatie door gemeenten is bevorderd.

Totstandkoming van de wijkactieplannen

In het leeuwendeel van de wijken is bij de totstandkoming van de wijkactieplannen een groot aantal partijen betrokken. Primair betrokken zijn de gemeente, in de persoon van wethouders en ambtenaren van de gemeente, en woningcorporaties. De betrokken ambtenaren zijn vaak wijkmanagers voor de afzonderlijke wijken of programmamanagers op stedelijk niveau. Daarnaast zijn over het algemeen welzijnsinstanties betrokken. Bewoners, wijkagenten, scholen en ondernemers keren ook regelmatig terug als partner. Andere actoren, zoals cultuurinstellingen en banken, zijn minder vaak betrokken. Opvallende afwezigen zijn de (deel)raadsleden, die vaak pas bij de ondertekening van de wijkactieplannen in beeld komen. De regie over het wijkactieplan is in vrijwel alle gevallen in handen van ambtenaren van de betreffende gemeente (uitzondering: Rivierenwijk – Deventer).

Wijkbewoners zijn in de meerderheid van de wijken betrokken geweest bij de totstandkoming van het wijkactieplan van hun wijk. Alleen in de grote steden komen we enkele wijken tegen waar de gemeente er voor heeft gekozen geen bewoners bij het proces te betrekken. De redenen hiervoor zullen we bespreken in het volgende hoofdstuk. Daarbij moeten we opmerken dat er tussen de verschillende wijken binnen de grote steden aanzienlijke verschillen bestaan in de mate waarin en de wijze waarop gemeenten bewoners betrokken hebben. Maar ook dat gaat niet in alle gevallen op. We kunnen bijvoorbeeld niet spreken van één Rotterdamse aanpak, maar wel van ‘de’ Eindhovense aanpak.

Over het geheel bezien bestaan er grote verschillen tussen de 45 onderzochte totstandkomingstrajecten van de wijkactieplannen. Opvallend lage scores op bijna alle onderdelen zijn te vinden in de grote steden: Amsterdam (uitzondering: Transvaal), de Haagse wijk Zuidwest en de Rotterdamse wijken Vreewijk en Zuidelijke tuinsteden. Hierbij kan worden opgemerkt dat bewonersparticipatie in wijken met veel bewoners wellicht ook lastiger te organiseren is dan in kleinere wijken – echter: grote wijken beschikken in het kader van het Actieplan Krachtwijken ook over meer financiële

middelen. Hoge scores op de meeste onderdelen zijn meer verspreid over het land: Transvaal in Den Haag, Wielwijk-Crabbehof in Dordrecht, Meezenbroek in Heerlen, Heechterp-Schieringen in Leeuwarden, Hatert in Nijmegen en Poelenburg in Zaanstad. In grote lijnen zijn er drie participatiebevorderingsstrategieën te onderscheiden, hoewel er natuurlijk meng- en tussenvormen bestaan:

- A De gemeente heeft, in samenwerking met maatschappelijke partners, een wijkactieplan opgesteld op basis van bestaande wijk- of herstructureringsplannen, of bestaande probleemanalyses. Bewoners zijn daarbij niet (nogmaals) betrokken (iets meer dan een derde van de wijken). Type participatiebevordering: **'light'**.
- B De gemeente heeft bewoners laten participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan primair via de bestaande bewonersorganisaties of andersoortige reguliere, reeds bestaande, bewonersoverleggen (iets minder dan een derde van de wijken). Type participatiebevordering: **'regulier'**.
- C Speciaal voor het wijkactieplan heeft de gemeente een nieuw (breed) participatietraject opgezet, via welk ook individuele wijkbewoners konden participeren (iets meer dan een derde van de wijken). Type participatiebevordering: **'speciaal'**.

Een aanzienlijk deel van de gemeenten gaf aan er naar te streven bewoners in het vervolg van het traject – de uitvoering van het wijkactieplan – meer en intensiever te betrekken dan in de totstandkoming van het wijkactieplan. In hoeverre gemeenten hier ook daadwerkelijk toe komen zal natuurlijk nog moeten blijken in het vervolgonderzoek. Meerdere gemeenten gaven aan dat men (pas) in de uitvoering concrete beloftes kan of wil doen aan bewoners, waar ook de financiële ruimte voor is. Wel is al duidelijk dat in een aantal gemeenten hard wordt gewerkt aan de wijkaanpak voorbij de wijkactieplannen. Zo zijn de wijkactieplannen opgevolgd door uitvoeringsprogramma's, bijvoorbeeld in Amsterdam (op buurtniveau), Rotterdam en Utrecht.¹¹ In Eindhoven is men aan de slag gegaan met zogenaamde werkplannen en buurtcontracten, waarin wordt aangegeven wat er jaarlijks zal worden uitgevoerd.¹² Met zulke acties proberen gemeenten en hun partners in de volgende fase van het beleid handen en voeten te geven aan het wijkactieplan.

Bevordering van bewonersparticipatie door gemeenten

Hieronder bespreken we per dimensie, 'mate waarin' en 'wijze waarop', op hoofdlijnen wat gemeenten gedaan hebben om de bewonersparticipatie bij de totstandkoming van

het wijkactieplan te bevorderen. Daarbij zullen we onderscheid maken naar de aspecten gelegenheid, invitatie en respons.

Mate waarin

In de 'mate waarin' komen verschillende dingen samen. Die zullen we hieronder afzonderlijk bespreken.

Mate waarin – gelegenheid

In vrijwel alle gemeenten konden bewoners, als ze konden participeren, ideeën aandragen voor een breed scala aan beleidsterreinen. Als bewoners ideeën konden aandragen konden zij vaak alle ideeën aandragen die ze wilden; ze waren daarbij niet gebonden aan de vijf in het Actieplan Krachtwijken genoemde thema's wonen, werken, leren, integreren en veiligheid. Wel hebben gemeenten de inbreng van bewoners uiteindelijk, in het wijkactieplan, vaak daarna naar deze thema's geclusterd. Enkele gemeenten hebben daaraan nog eigen thema's toegevoegd.

Wat opvalt, is dat er, daar waar het gaat om bewonersparticipatie, in veel gevallen een verschil is tussen de fasen 'probleemanalyse' en 'oplossingsinventarisatie'. Zo hebben bewoners, als ze konden participeren, in de meeste gevallen wel de gelegenheid gehad om aan te geven welke problemen er volgens hen in de wijk spelen, maar veel minder vaak hebben bewoners de gelegenheid gehad daarvoor ook oplossingen aan te dragen. Het inventariseren (en ook het kiezen) van oplossingen deden gemeenten vaak zelf, al dan niet in samenspraak met hun maatschappelijke partners. Dit verklaart de soms (relatief) lagere score op het aspect gelegenheid van gemeenten die wel een uitgebreid participatietraject hebben opgezet voor de probleeminventarisatie: bewoners mochten niet altijd meepraten over de oplossingen die zij voor zich zagen.

Mate waarin – invitatie

Afhankelijk van de gekozen participatiestrategie zijn door gemeenten verschillende groepen burgers gevraagd om te participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan. Sommige gemeenten hebben ervoor gekozen geen bewoners te benaderen, of dit maar heel beperkt te doen. Dit was soms zelfs zo wanneer de mogelijkheid om te participeren wel degelijk bestond. Een aantal gemeenten (rond een derde van het totaal) heeft ervoor gekozen alleen (geïnstitutionaliseerde)

bewonersorganisaties, of het reeds bekende netwerk van actieve bewoners, te benaderen.

Mate waarin – respons

Van de drie aspecten scoort het aspect respons over de hele linie minder dan de andere twee. Respons is desalniettemin wel degelijk van belang voor de bevordering van bewonersparticipatie, en dan met name de bereidheid van burgers om in de toekomst – bijvoorbeeld in de uitvoering van het wijkactieplan – te participeren. Bewoners zijn maar zeer beperkt tussentijds op de hoogte gebracht van de stand van zaken met betrekking tot het wijkactieplan. Ook is er naar bewoners maar beperkt teruggekoppeld over wat er met hun inbreng is gedaan en wat niet. Een opvallende uitzondering daarop is Heechterp-Schieringen in Leeuwarden, waar gewerkt is met reactienota's. Wordt er al teruggekoppeld naar bewoners, dan betreft het vaak alleen de bewonersorganisaties of die bewoners die betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van het wijkactieplan. Op het punt van 'respons' liggen voor gemeenten dus nog aanzienlijke mogelijkheden om de bewonersparticipatie te bevorderen.

Vergelijken we de scores op de drie aspecten – gelegenheid, invitatie en respons – dan valt op dat het aspect invitatie ten opzichte van de andere twee dimensies relatief hoog scoort. De radardiagrammen laten zogezegd relatief vaak een piek naar rechtsonder zien. Dit betekent dat gemeenten bewoners relatief vaak gevraagd hebben te participeren, terwijl zij bewoners maar beperkt daadwerkelijk de gelegenheid hebben geboden te participeren of hebben teruggekoppeld.

Wijze waarop

Ook in de 'wijze waarop' gemeenten bewonersparticipatie hebben bevorderd proberen we enkele patronen te onderscheiden. Die zullen we hieronder per deelaspect – gelegenheid, invitatie en respons – afzonderlijk behandelen.

Wijze waarop – gelegenheid

Niet alleen tussen, maar ook binnen de verschillende participatiestrategieën die door de gemeenten gehanteerd zijn, bestaan grote verschillen in de rollen die bewoners hadden bij de totstandkoming van het wijkactieplan in hun wijk. Bewoners hebben lang niet in alle wijken een inhoudelijke bijdrage geleverd aan de wijkactieplannen. In

bijna alle wijken waar bewoners konden participeren, konden zij wel aangeven welke problemen er volgens hen speelden in de wijk, maar was hun beslismacht beperkt. Over het algemeen kunnen we stellen dat bewoners geen beslissende stem hadden in de keuze van problemen en oplossingen voor in het wijkactieplan. Wel konden zij regelmatig, in veel gevallen via de bewonersorganisatie, advies uitbrengen over het wijkactieplan. Dan waren bewoners(organisaties) 'partner' van de gemeente, maar vaak zonder de garantie dat er daadwerkelijk iets met hun inbreng gedaan zou worden. Gemeenten hebben de controle over de inhoud van het wijkactieplan in veel gevallen in eigen hand gehouden. In een aantal wijken is een concept-wijkactieplan aan bewoners voorgelegd, maar ook daar waren niet altijd garanties over de rol die de reactie van bewoners zou spelen bij de vaststelling van het definitieve wijkactieplan. Concluderend kan gesteld worden dat gemeenten bewoners in de meeste gevallen wel de mogelijkheid hebben geboden te participeren, maar dat de reikwijdte en de diepgang niet in alle gevallen even groot waren.

Wijze waarop – invitatie

De wijze waarop bewoners benaderd zijn, hangt uiteraard – opnieuw – af van de gekozen participatiestrategie. Mede daardoor is er vrijwel geen algemene lijn te ontdekken in de bewoners- dan wel professionalsgeoriënteerdheid van de invitatieaanpak. Waar sommige gemeenten de wijk in gaan om de bewoner op te zoeken (bijvoorbeeld door willekeurig bij mensen aan te bellen, of aangekondigd dan wel onaangekondigd willekeurig ergens in de wijk te gaan staan met tafels en stoelen), vertrouwen andere gemeenten op communicatiemedia als de wijkkrant. Algemeen toegankelijke bijeenkomsten met bewoners zijn gebruikelijk, maar de manier waarop deze al dan niet door de gemeente onder de aandacht zijn gebracht verschilt sterk. Met name moeilijk bereikbare bewonersgroepen worden heel wisselend (actief en intensief; of juist niet) gevraagd te participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan. Ondersteuning van de communicatie rond het wijkactieplan door vrijwilligers van moskeeën in de wijk De Kruiskamp in Amersfoort vormt hierop een uitzondering. Algemene patronen, bijvoorbeeld wat betreft gemeentegrootte, zijn volgens onze interpretatie niet te ontdekken in de invitatieaanpak van gemeenten.

Wijze waarop – respons

De bewonersoriëntatie van de respons is over het algemeen beperkt. Daarop zijn echter wel enkele uitzonderingen te noemen. Zo verzond de gemeente Heerlen een vereenvoudigde versie van het wijkactieplan aan bewoners. Anderen gemeenten, zoals Leeuwarden en Enschede, organiseerden een speciale bijeenkomst voor de presentatie van het wijkactieplan. Toch blijft het aantal en de diversiteit aan kanalen dat door de gemeenten gebruikt wordt om bewoners (tussentijds) te informeren over het wijkactieplan beperkt. De wijkkrant en de gemeentelijke website blijven de voornaamste media.

Concluderend kan gesteld worden dat op geen van de drie aspecten - gelegenheid, invitatie en respons - de bewonersoriëntatie overheerst. De aanpak die gemeenten hanteren is over het algemeen meer professionalsgeoriënteerd dan bewonersgeoriënteerd. Dit betekent dat de inhoud van het wijkactieplan veeleer aan professionals wordt overgelaten, dat bewoners over het algemeen niet intensief gevraagd worden te participeren en dat er slechts via een beperkt aantal kanalen wordt teruggekoppeld. Enkele uitzonderingen op dit algemene beeld zijn de invitatie in de wijken Wielwijk en Crabbehof in Dordrecht, in Heerlen Meezenbroek, in Rotterdam Overschie en in Heechterp-Schieringen in Leeuwarden, en de respons in de wijk Hatert in Nijmegen.

Vergelijken we de mengverhouding tussen de professionalsgeoriënteerdheid en de bewonersgeoriënteerdheid van de aanpak op de drie aspecten, dan komt daaruit geen eenduidig beeld naar voren. De invitatie is bijvoorbeeld niet systematisch bewoners- of professionalsgeoriënteerder dan de gelegenheid tot participatie. Wel zouden we kunnen zeggen dat een sterkere bewonersoriëntatie vaker voorkomt bij invitatie dan bij gelegenheid en respons.

Ook is er geen eenduidig verband tussen de score op de 'mate waarin' en de aard van de verschillende aanpakken (de wijze waarop). Zo is bijvoorbeeld mogelijk dat veel bewoners(organisaties) de gelegenheid hadden te participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan, maar hun rol beperkt was in verhouding tot de rol van professionals (zie ook het begin van hoofdstuk 5). Scoort een wijk hoog op de 'mate waarin', dan betekent dit niet dat er daarmee ook altijd een bewonersgeoriënteerde aanpak wordt gehanteerd. Het is immers mogelijk om veel bewoners(organisaties) uit te nodigen, maar de rol die voor deze bewoners is weggelegd beperkt te houden. Zie bijvoorbeeld de wijk Poelenburg in Zaanstad, die hoge scores op 'mate waarin' combineert met een

professionalsgeoriënteerde aanpak. De wijk Hatert in Nijmegen is een ander voorbeeld op de aspecten gelegenheid en invitatie.

7. Reflectie

In dit hoofdstuk volgt een reflectie op de gevonden en in het voorgaande gepresenteerde resultaten van het onderzoek naar de bevordering van de bewonersparticipatie bij de totstandkoming van wijkactieplannen voor aandachtswijken. In het hier gepresenteerde onderzoek ging het om de fase van de totstandkoming van wijkactieplannen. De uitvoering van wijkactieplannen is in een volgende fase aan de orde.

Beoordeling van de resultaten

De resultaten die in het voorgaande hoofdstuk zijn gepresenteerd dienen te worden gezien in de context van de hoofdvraag van dit deel van het onderzoek: *op welke wijze en in hoeverre hebben gemeenten bewonersparticipatie in de totstandkoming van de wijkactieplannen in de door minister voor WWI aangewezen aandachtswijken bevorderd?*

Het is niet zo, dat de resulterende bewonersparticipatie aan deze scores is af te lezen, of dat de bewoners(organisaties) of de gemeente meer tevreden waren met het wijkactieplan of het proces ernaartoe, naarmate de score hoger was.¹³ Wat het meeschrijven aan het wijkactieplan betreft (als bewoners hadden meegeschreven dan leverde dat punten op) merkte een van de respondenten aan de kant van de bewonersorganisaties bijvoorbeeld op dat de bewoners “gelukkig niet” hadden meegeschreven aan het wijkactieplan.

Men kan zich afvragen of ‘meer participatie’ een doel op zich is. De redeneerlijn die kan worden gebruikt is dat participatiebevordering leidt tot meer participatie, dat een toename van participatie een groei van het democratisch gehalte inhoudt en dat ‘veel democratie’ beter is dan ‘weinig democratie’. Hoewel er een verband tussen participatiebevordering en daadwerkelijke participatie gelegd kan worden (zie hoofdstuk 3), kan participatie ook andere doelen hebben dan de bevordering van het democratisch gehalte van een beleidsproces. Participatie kan ook bijdragen aan de instrumentaliteit van beleid, omdat het beleid door de inbreng van bewoners beter wordt afgestemd op de context waarin het moet werken. Er wordt dan beter gebruik gemaakt van ‘lokale kennis’ van de omstandigheden waarin beleid moet werken. Daarnaast kan die instrumentaliteit zelf een maatstaf zijn voor de kwaliteit van beleid, dat ook op andere wijzen te bereiken is dan door bewonersparticipatie.

Al met al zijn de scores in het vorige hoofdstuk te interpreteren als een duidelijke indicatie van de manier waarop gemeenten bij de totstandkoming van het wijkactieplan met bewonersparticipatie omgaan en is hier vanuit het perspectief van bewoners die graag betrokken willen worden wel degelijk een oordeel aan te geven. De gemeenten hebben elk een eigen interpretatie gegeven aan het door de minister van WWI uitgevaardigde beleid. Ook gemeenten die het idee van bewonersparticipatie hoog in het vaandel hebben staan kunnen aan de hand van de scores in het vorige hoofdstuk bepalen in hoeverre zij dit ook proberen waar te maken rondom de totstandkoming van de wijkactieplannen. Zo merkte respondenten aan de kant van de gemeente zelf soms op dat een uitgebreidere bewonersparticipatie – al in het voortraject en niet pas bij de uitvoering – wenselijk was geweest, waar dat in de betreffende wijk niet had plaatsgevonden.¹⁴

Wij denken dat het van belang is om de verschillende aspecten van participatiebevordering die wij hebben gemeten – *gelegenheid*, *invitatie* en *respons* – van elkaar te onderscheiden, omdat dit gemeenten beter in staat stelt de bewonersparticipatie in uiteenlopende facetten te leren kennen en waar nodig tot een gerichte aanpassing over te gaan. Het stelt bewoners(organisaties) in staat om gedetailleerder aan te geven waar zij vinden dat het goed gaat en waar verbetering nog nodig is. Daarnaast levert het afzonderlijk beschouwen van de twee dimensies die wij onderscheiden – mate van en wijze waarop – een zorgvuldig beeld op van de verschillen *tussen* gemeenten, wat aanleiding kan geven tot gezamenlijk leren.

Belang van de context

Uit de voorgaande analyse blijkt dat de gemeenten in grofweg een derde van de aandachtswijken een nieuw participatietraject hebben opgezet speciaal voor de totstandkoming van de wijkactieplannen. In de overige wijken heeft men er voor gekozen de bewonersparticipatie rond het wijkactieplan via de reguliere bewonersoverleggen te laten lopen, of bewoners niet (opnieuw) actief te betrekken bij het maken van wijkactieplannen. De beslissing om op een bepaalde manier met bewonersparticipatie om te gaan moet volgens de betrokken gemeenten begrepen worden binnen de context waarin de wijkactieplannen tot stand zijn gekomen, zo gaven zij in de telefoongesprekken aan.

De meeste gemeenten zijn vorig jaar aan het begin van of vlak voor de zomer begonnen met het maken van de wijkactieplannen. Minister Vogelaar had toen net haar plannen voor de 40 wijken ontvouwd. Aangezien het de bedoeling was dat het wijkactieplan in

elke wijk eind september 2007 gereed was (Ministerie van VROM, 2007: p. 11), ervoeren gemeenteambtenaren nogal wat tijdsdruk. Dit is een reden waarom sommige gemeenten er voor hebben gekozen om de bewonersparticipatie bij het maken van het plan niet actief of al te uitgebreid te bevorderen. Zoals één van de ambtenaren die wij hebben gesproken het uitdrukte: “Het was hier toch al een gekkenhuis.” Naast het feit dat er weinig tijd was, speelde ook de periode waarin het wijkactieplan tot stand moest komen een rol. Veel bewoners en ambtenaren waren namelijk in die maanden op vakantie. Met andere woorden, de timing van het planproces was voor veel gemeenten (en bewonersorganisaties) niet ideaal.

Een andere verklaring voor een beperkte bevordering van bewonersparticipatie speciaal voor het wijkactieplan is dat er vaak in overleg met bewoners al plannen – gericht op de door de minister benoemde thema's - waren gemaakt die de afgelopen paar jaar van kracht zijn geworden. In Deventer bijvoorbeeld is de gemeente al jaren bezig met een eigen, specifieke wijkaanpak waarin bewoners actief participeren. Er was, zogezegd, in bijna alle wijken al sprake van een ‘rijdende trein’ (vergelijk Ministerie van VROM 2007: 10).¹⁵ Veel gemeenten bouwden en bouwen met het wijkactieplan voort op het reeds bestaande. Zij behandelen de wijkactieplannen vaak niet als een losstaand proces. De wijkactieplannen functioneerden daarom als overkoepelend document voor verschillende plannen die al bestonden (bijvoorbeeld in Enschede), of stelden de gemeente in staat om bestaande programma's te verlengen (bijvoorbeeld in Utrecht Overvecht). Mede daarom gaven gemeenten vaak aan het niet altijd noodzakelijk te vinden om voor de wijkactieplannen een uitgebreid extra participatietraject in te gaan, aangezien ze vaak reeds via buurtmonitors op de hoogte komen van de klachten en wensen van bewoners of op interactieve wijze met bewoners in contact zijn gekomen (bijvoorbeeld in het Amsterdamse Bos en Lommer door middel van buurtgericht werken). Een enkele gemeente heeft er ook voor gekozen om in bepaalde wijken geen gelegenheid tot participatie te bieden, omdat ze de bewoners niet wilde overvragen. Ook waren er gemeenten die de bestaande reguliere bewonersoverleggen als afdoende beschouwden voor wat betreft het wijkactieplan.

Het wijkactieplan werd naar onze indruk op verschillende plaatsen eerder beschouwd als een document dat nu eenmaal geschreven moet worden, dan als een kans om de bewonersparticipatie (verder) van de grond te tillen. Daarnaast hebben wij ook geconstateerd dat sommige gemeenten bewust niet alles uit de kast hebben gehaald om bewonersparticipatie in het totstandkomingsproces van het wijkactieplan te bevorderen, omdat ze geen valse verwachtingen wilden wekken. De onduidelijkheden omtrent financiën werden door sommige gemeenten opgevoerd als reden om niet uitgebreid met

bewoners te communiceren. “Eerst zien, dan geloven,” lijken deze gemeenten te hebben gedacht. Een aantal gemeenten koos er ook voor om te wachten met het inzetten van meer interactieve instrumenten tot de uitvoering van de plannen zou beginnen. Zij wilden niet het risico lopen dat de bewoners het gevoel zouden krijgen dat ze aan een ‘praatcircus’ moesten meedoen.

Uiteindelijk is er ook een verklaring voor beperkte bewonersparticipatie die niet te maken heeft met de context van de wijkaanpak zelf. Die verklaring kunnen we aanduiden als het verschil tussen zeggen en doen. Woorden als bewonersparticipatie liggen bestuurders voor in de mond en staan overal in de stukken, maar hoeven daarmee het handelen nog niet te leiden. Er is in sommige gevallen wel sprake van *espoused theory* (theorie die wordt verkondigd), maar nog niet altijd van een *theory-in-use* (theorie die in praktijk wordt gebracht).¹⁶ Het idee van participatie is bestuurlijk en beleidsmatig populair, maar de praktijk is weerbarstig. Aangezien het veel tijd, geld en energie kost en wellicht ook niet altijd oplevert wat je er (als beleidsmaker) van had gehoopt, wordt het daarom uiteindelijk maar beperkt toegepast.

In enkele gevallen stuitte we ook op gemeenten die in het Actieplan Krachtwijken juist een aanleiding en een kans zagen om de bewonersparticipatie (nog) hoge(re) prioriteit te geven en bewonersparticipatie bij de totstandkoming van het wijkactieplan actief hebben bevorderd. Dit was eerder het geval in de kleinere steden dan in de grootste steden.

Al met al is er een gemengd beeld. In een groot aantal wijken is sprake van beperkte bevordering van bewonersparticipatie in de totstandkoming van de wijkactieplannen. Dat is deels te verklaren uit de context waarin de plannen moesten worden gemaakt. Daarnaast zijn er wel degelijk gemeenten die de kans hebben gegrepen om bewonersparticipatie in de totstandkoming van de wijkactieplannen intensief vorm te geven; en daarmee gehoor hebben gegeven aan de oproep van de minister voor WWI om bewoners te betrekken bij het maken van de wijkactieplannen (zie Ministerie van VROM 2007 en hoofdstuk 2 van dit rapport).

Dit onderzoek is opgezet om gemeenten (vergelijkend) inzicht te verschaffen in de gekozen benadering bij de bevordering van bewonersparticipatie rond de wijkactieplannen. Het is de bedoeling dat gemeenten door dit rapport gestimuleerd worden in de spiegel te kijken en ook te bezien hoe andere gemeenten het hebben gedaan. Dit biedt gemeenten de mogelijkheid tot reflectie en leren, alsook de kans (verder) invulling te geven aan hun streven de bewonersparticipatie bij de uitvoering van

het wijkactieplan actief, of actiever, te bevorderen. Een aanzienlijk deel van de gemeenten zegt hiernaar te streven, in navolging van het Actieplan Krachtwijken.

De vragen of gemeenten ook daadwerkelijk de bewonersparticipatie bij de *uitvoering* van de wijkactieplannen bevorderen, in welke mate en op welke wijze ze dit doen, staan centraal in de volgende meting(en) die in het kader van dit onderzoek zullen worden verricht. Met andere woorden: wordt vervolgd...

Referenties

- Argyris, C. en D.A. Schön (1974), *Theory in practice: Increasing professional effectiveness*, San Francisco [etc.]: Jossey-Bass Publications.
- Dijken, K. van en C. Geerdes (2008), *Bevindingen Wijkactieplannen Krachtwijken 1^e tussenrapportage januari 2008*, NICIS: Den Haag.
- Graaf, L.J. de (2007), *Gedragen beleid: Een bestuurskundig onderzoek naar interactief beleid en draagvlak in de stad Utrecht*, Delft: Eburon.
- Hendriks, F. en P.W. Tops (2002), *Het sloeg in als een bom, Vitaal stadsbestuur en modern burgerschap in een Haagse stadsbuurt*, Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Hendriks, F. (2003), *Multi-etnische bewonersparticipatie in de Schilderswijk: Schone intenties, teleurstellende ervaringen en wenkende perspectieven*, Tilburg: Stedennetwerk.
- Hendriks, F. en S. Valgaeren (red.) (2003), *Gesprekken met Schilderswijkers: Over de ontwikkeling van multi-etnische bewonersparticipatie*, Tilburg: Stedennetwerk.
- Lowndes, V., L. Pratchett en G. Stoker (2006), 'Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: The CLEAR framework', *Social policy en Society*, 5:2, 281-291.
- Ministerie van VROM (2007), *Actieplan Krachtwijken; Van aandachtswijk naar krachtwijk*, Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu / WWI.
- Oude Vrielink, M.J. en T.M.F. van de Wijdeven, (2007), *Wat Kan wél! kan. Hoe bewoners zelf bijdragen aan sociale cohesie*, Rotterdam: SEV.
- Pröpfer, I. en D. Steenbeek (1999), *De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders*, Bussum: Coutinho.
- Steur, B. en A. van der Goot (2006), 'De diagnose van burgerparticipatie op lokaal niveau'. in: *De boel bij elkaar houden; Essays naar aanleiding van het Festival der Bestuurskunde 3.0*, redactie D. Huitema, S. Meijerink, J. Ragetlie en B. Steur. Amsterdam: Rozenberg.
- Stoker, G. (2006), *Why Politics Matter: Making Democracy Work*, Houndsmills/New York: Palgrave Macmillan.
- Verba, S., K.L. Schlozman en H.E. Brady (1995), *Voice and equality, Civic voluntarism in American politics*, Cambridge, Massachusetts / London: Harvard University Press.
- Wijdeven, T. van de, E. Cornelissen, P. Tops en F. Hendriks (2006), *Een kwestie van doen? Vitale coalities rond leefbaarheid in steden*, Rotterdam: SEV.

Bijlage 1: Het CLEAR-model

Table 1: *Factors promoting participation: it's CLEAR*¹

Key factor	How it works	Policy targets
Can do	The individual resources that people have to mobilise and organise (speaking, writing and technical skills, and the confidence to use them) make a difference	Capacity building, training and support of volunteers, mentoring, leadership development
Like to	To commit to participation requires an identification with the public entity that is the focus of engagement	Civil renewal, citizenship, community development, neighbourhood governance, social capital
Enabled to	The civic infrastructure of groups and umbrella organisations makes a difference because it creates or blocks an opportunity structure for participation	Investing in civic infrastructure and community networks, improving channels of communication via compacts
Asked to	Mobilising people into participation by asking for their input can make a big difference	Public participation schemes that are diverse and reflexive
Responded to	When asked people say they will participate if they are listened to (not necessarily agreed with) and able to see a response	A public policy system that shows a capacity to respond – through specific outcomes, ongoing learning and feedback

¹ Uit: Lowndes, V., L. Pratchett and G. Stoker, (2006), Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: The CLEAR framework, *Social policy en Society*, 5:2, 281-291.

Bijlage 2: De 45 onderzochte wijkactieplannen in de 40 wijken

Gemeente	Wijk
Alkmaar	Overdie
Amersfoort	De Kruiskamp
Amsterdam	Amsterdam Noord
	Amsterdam Zuid-Oost
	De Baarsjes
	Bos en Lommer
	Geuzeveld
	Slotermeer
	Indische Buurt
	Overtoomse Veld
	Osdorp Midden
	Transvaal
Arnhem	Het Arnhemse Broek
	Klarendal
	Malburgen-Immerloo
	Presikhaaf
Den Haag	Den Haag Zuidwest
	Schilderswijk
	Stationsbuurt
	Transvaal
Deventer	Rivierenwijk
Dordrecht	Wielwijk-Crabbehof
Eindhoven	Bennekel
	Doornakkers
	Woensel West
Enschede	Velve-Lindenhof
Groningen	De Hoogte
	Korrewegwijk
Heerlen	Meezenbroek
Leeuwarden	Hechterp-Schieringen
Maastricht	Maastricht Noordoost
Nijmegen	Hatert
Rotterdam	Bergpolder
	Oud Zuid
	Overschie
	Rotterdam Noord
	Rotterdam West
	Vreewijk
	Zuidelijke Tuinsteden
Schiedam	Nieuwland
Utrecht	Kanaleneiland
	Ondiep
	Overvecht
	Zuilen Oost
Zaanstad	Poelenburg

Bijlage 3: De vragenlijst

Inleidende vragen over het tot stand komen van het wijkactieplan

1. Welke partijen hebben een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van het wijkactieplan?
 - a. Wethouders
 - b. Raadsleden
 - c. Ambtenaren van de gemeente
 - d. Woningcorporaties
 - e. (Wijk)agenten
 - f. Welzijnsinstanties
 - g. Scholen
 - h. Het bedrijfsleven
 - i. Bewonersorganisaties
 - j. Individuele bewoners
 - k. Overig, namelijk

2. Welke partij(en) had(den) de regie over het wijkactieplan?
 - a. Wethouders
 - b. Raadsleden
 - c. Ambtenaren van de gemeente
 - d. Woningcorporaties
 - e. Welzijnsinstanties
 - f. Bewonersorganisaties
 - g. Individuele bewoners
 - h. Overig, namelijk

Vragen over het proces

3. Hoe zijn de problemen in de wijk geïnventariseerd?
 - a. Er was al eerder een inventarisatie gemaakt. Een inventarisatie voor het wijkactieplan was daarom niet nodig.
 - b. Gemeente en/ of woningcorporaties hebben speciaal voor het wijkactieplan problemen geïnventariseerd
 - c. Bewoners hadden de mogelijkheid problemen aan te geven
 - d. Overig, namelijk

4. Indien bewoners problemen konden aandragen, hoe konden ze dat dan doen?
 - a. Schriftelijk of per e-mail
 - b. Interactief via een website
 - c. Dit kon via regulier bewonersoverleg
 - d. Er hebben speciale bijeenkomsten met bewoners plaatsgevonden waar dat kon
 - e. Medewerkers van de gemeente en/of professionals zijn speciaal de wijk in gegaan om met bewoners te praten (geen regulier overleg/bijeenkomsten!)
 - f. Niet van toepassing
 - g. Overig, namelijk

5. Als medewerkers van gemeente en/of professionals de wijk in zijn gegaan om problemen en oplossingen te inventariseren (zie vraag 4), kunt u dan een korte beschrijving geven van de manier waarop dat heeft plaatsgevonden:

6. Indien bewoners problemen konden aandragen, in hoeverre waren bewoners gebonden aan de vijf door minister Vogelaar benoemde thema's wonen, werken, leren, integreren en veiligheid?
- slechtst één antwoord mogelijk-
- Bewoners konden voor **één** of **enkele** van deze vijf thema's problemen aandragen
 - Bewoners konden **alleen** problemen voor deze vijf thema's indienen
 - Bewoners konden ook problemen aandragen voor enkele andere vooraf vastgestelde thema's (bv. sport of gezondheid)
 - Bewoners konden alle mogelijke problemen aandragen
 - Overig, namelijk
7. Welke rol hadden bewoners bij het kiezen van problemen voor in het wijkactieplan?
- Bewoners konden geen problemen kiezen
 - Bewoners hadden de beslissende stem in het kiezen van problemen
 - Bewoners konden in samenspraak met de gemeente en andere organisaties problemen kiezen
 - Bewoners konden problemen kiezen, waarna de gemeente deze ordening nog aanpaste
 - Weet niet
8. Hoe zijn de mogelijke oplossingen voor problemen in de wijk geïnventariseerd?
- Er was al eerder een inventarisatie gemaakt. Een inventarisatie voor het wijkactieplan was daarom niet nodig.
 - Gemeenten en/ of woningcorporaties hebben oplossingen speciaal voor het wijkactieplan geïnventariseerd
 - Bewoners konden oplossingen aandragen
 - Medewerkers van de gemeente, een woningcorporatie of een welzijnsinstelling zijn de wijk ingegaan.
 - Overig, namelijk
9. Indien bewoners oplossingen konden aandragen, waar konden ze oplossingen voor aandragen?
- Bewoners konden voor enkele van de benoemde problemen oplossingen aandragen
 - Bewoners konden voor alle benoemde problemen oplossingen aandragen
 - Niet van toepassing
 - Overig, namelijk
10. Indien bewoners oplossingen konden aandragen, hoe konden ze dat dan doen?
- Schriftelijk
 - Per e-mail
 - Interactief via een website
 - Er hebben bijeenkomsten met bewoners plaatsgevonden waar dat kon
 - Mondeling, niet in bijeenkomsten
 - Niet van toepassing
 - Overig, namelijk
11. Welke rol hadden bewoners bij het kiezen van oplossingen voor in het wijkactieplan?
- Bewoners konden geen oplossingen kiezen
 - Bewoners hadden de beslissende stem in het kiezen van oplossingen
 - Bewoners konden in samenspraak met de gemeente en andere organisaties oplossingen kiezen
 - Bewoners konden oplossingen kiezen, waarna de gemeente deze ordening nog aanpaste
 - Weet niet
12. Indien bewoners konden participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan, is die mogelijkheid dan door de gemeente onder de aandacht gebracht?
- slechtst één antwoord mogelijk-
- Ja, bij alle wijkbewoners

- b. Ja, alleen bij de bewonersorganisatie
 - c. Nee
13. Indien bewoners participeren in de totstandkoming van het wijkactieplan, hoe werd deze mogelijkheid dan door de gemeente bij bewoners onder de aandacht gebracht?
- a. Bewoners konden niet participeren
 - b. In een dag- of weekblad
 - c. In een wijkkrant
 - d. Via de website van de gemeente
 - e. Via een huis aan huis verspreide oproep
 - f. Medewerkers van gemeente en/of welzijnsinstanties/woningcorporaties zijn de wijk in gegaan
 - g. Niet
 - h. Overig, namelijk
14. Zijn er door de gemeente extra acties ondernomen om moeilijk bereikbare bewonersgroepen te betrekken bij het proces?
-slechtst één antwoord mogelijk-
- a. Nee
 - b. Ja, namelijk de volgende acties:
.....
.....
.....
.....
15. Konden bewoners of bewonersorganisaties ondersteuning krijgen voor het leveren van een bijdrage in het wijkactieplan?
- a. Nee
 - b. Ja, bewoners en/of bewonersorganisaties kregen specifieke ondersteuning van de gemeente aangeboden
 - c. Ja, er was een speciaal budget voor bewoners en/of bewonersorganisaties waarmee de bewoners zelf hun ondersteuning konden betalen
 - d. Weet niet
16. Heeft de gemeente bijeenkomsten rond het wijkactieplan georganiseerd?
- a. Ja, zelfstandig
 - b. Ja, samen met woningcorporaties
 - c. Ja, samen met bewonersorganisaties
 - d. Ja, samen met individuele bewoners
 - e. Ja, samen met andere maatschappelijke partners
 - f. Nee
 - g. Weet niet
 - h. Overig, namelijk
17. Welke aard hadden de bijeenkomsten?
-slechtst één antwoord mogelijk-
- a. Het waren bijeenkomsten die open waren voor een algemeen publiek
 - b. Het waren besloten bijeenkomsten.
 - c. De eerste bijeenkomst(en) was open voor een algemeen publiek, de daaropvolgende(n) waren besloten.
 - d. De eerste bijeenkomst(en) besloten, de daaropvolgende(n) waren open
 - e. Ze waren afwisselend besloten en geopend.
 - f. Weet niet
 - g. Overig, namelijk
18. Wie waren er voor deze bijeenkomsten uitgenodigd?
- a. Wethouders
 - b. Raadsleden
 - c. Ambtenaren van de gemeente
 - d. Woningcorporaties

- e. (Wijk)agenten
 - f. Welzijnsinstanties
 - g. Bewonersorganisaties
 - h. Individuele bewoners
 - i. Weet niet
 - j. Overig, namelijk
19. Wie waren er aanwezig op die bijeenkomsten?
- a. Wethouders
 - b. Raadsleden
 - c. Ambtenaren van de gemeente
 - d. Woningcorporaties
 - e. (Wijk)agenten
 - f. Welzijnsinstanties
 - g. Bewonersorganisaties
 - h. Individuele bewoners
 - i. Weet niet
 - j. Overig, namelijk
20. Zijn deze bijeenkomsten door de gemeente bij bewoners onder de aandacht gebracht?
- a. Ja, bij alle wijkbewoners
 - b. Ja, alleen bij de bewonersorganisatie(s)
 - c. Nee
21. Als er bewoners aan deze bijeenkomsten hebben meegedaan, hoeveel waren dat er dan?
- slechtst één antwoord mogelijk-
- a. 0 – 10
 - b. 10 – 25
 - c. 25 – 40
 - d. 40 of meer
 - e. Niet van toepassing
22. Bewoners die bij de bijeenkomsten waren, waren vooral:
- slechtst één antwoord mogelijk-
- 1.
 - a. Oud
 - b. Jong
 - c. Gemengd
 - d. Weet niet
 - 2.
 - a. Allochtoon
 - b. Autochtoon
 - c. Gemengd
 - d. Weet niet
 - 3.
 - a. Voor het eerst actief in de wijk
 - b. Al langer actief in de wijk
 - c. Gemengd
 - d. Weet niet

Afsluitende vragen

23. Hebben bewoners meegeschreven aan het wijkactieplan zelf?
- a. Ja, individuele bewoners
 - b. Ja, mensen van de bewonersorganisatie
 - c. Nee
24. Is er een concept wijkactieplan aan bewoners voorgelegd?
- a. Ja, aan alle bewoners
 - b. Ja, aan bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan

- c. Ja, aan bewonersorganisaties
 - d. Nee
25. Heeft de gemeente tussentijds aan de bewoners over het Wijkactieplan gerapporteerd (dus voor conceptversie)?
- a. Ja, aan alle bewoners
 - b. Ja, aan bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan
 - c. Ja, aan bewonersorganisaties
 - d. Nee
26. Welke rol hadden bewoners bij de beoordeling van tussentijdse en/of concept wijkactieplannen?
- a. Bewoners en/of bewonersorganisaties konden wijzen op feitelijke onjuistheden
 - b. Bewoners en/of bewonersorganisaties hadden een adviserende rol: konden ontbrekende probleem- of oplossingsrichtingen aandragen
 - c. De goedkeuring van bewoners en/of bewonersorganisaties was nodig om wijkactieplan vast te stellen
 - d. Geen
27. Zijn bewoners geïnformeerd over wat er met hun inbreng is gedaan?
- a. Ja, aan alle bewoners
 - b. Ja, aan bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan
 - c. Ja, aan bewonersorganisaties
 - d. Nee
28. Via welk medium zijn bewoners door de gemeente geïnformeerd over het definitieve wijkactieplan?
- a. Via een volgende dag- of weekblad
 - b. Via de website van de gemeente
 - c. Via de website van de woningcorporatie of welzijnsinstanties
 - d. Via de wijkkrant
 - e. Tijdens een bijeenkomst in de wijk
 - f. Wijkactieplan is (in geheel) huis aan huis verspreiding
 - g. Post of per e-mail
 - h. In een persconferentie
 - i. Geen enkel
 - j. Plan is nog niet af
 - k. Overig, namelijk
29. Is het definitieve wijkactieplan door de gemeente aan bewoners toegestuurd?
- a. Ja, alle wijkbewoners bewoners
 - b. Ja, aan die bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan
 - c. Ja, aan iemand van de bewonersorganisatie
 - d. Nee
 - e. Plan is nog niet af
 - f. Overig, namelijk

Bijlage 4: Aanvullende vragen

1. Is het door B&W vastgestelde wijkactieplan *na* de vaststelling door B&W aan (al dan niet georganiseerde) bewoners voorgelegd?
 - a. Ja, aan alle bewoners
 - b. Ja, aan bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan
 - c. Ja, aan bewonersorganisaties
2. Welke rol hadden bewoners bij de beoordeling van het door B&W vastgestelde wijkactieplan?
 - a. Bewoners en/of bewonersorganisatie(s) konden wijzen op feitelijke onjuistheden
 - b. Bewoners en/of bewonersorganisatie(s) hadden een adviserende rol: konden bijvoorbeeld ontbrekende probleem- of oplossingsrichtingen aandragen
 - c. De goedkeuring van het door B&W vastgestelde wijkactieplan bewoners en/of bewonersorganisatie(s) was nodig voor de ondertekening van de charter.
 - d. Geen enkele
3. Zijn bewoners geïnformeerd over wat er met hun inbreng is gedaan?
 - a. Ja, alle wijkbewoners
 - b. Ja, de bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan
 - c. Ja, de bewonersorganisatie(s)
 - d. Nee
4. Via welk medium zijn bewoners door de gemeente geïnformeerd over het **nieuwe** wijkactieplan (meerdere antwoorden mogelijk)?
 - a. Via een dag- of weekblad
 - b. Via de website van de gemeente
 - c. Via de website van de woningcorporatie of welzijnsinstanties
 - d. Via de wijkkrant
 - e. Tijdens een bijeenkomst in de wijk
 - f. Het nieuwe wijkactieplan is (in geheel) huis aan huis verspreiding
 - g. Post of per e-mail
 - h. In een persconferentie
 - i. Geen enkel
5. Is het nieuwe wijkactieplan door de gemeente aan bewoners toegestuurd?
 - a. Ja, alle wijkbewoners bewoners
 - b. Ja, aan die bewoners die betrokken waren bij het wijkactieplan
 - c. Ja, aan (iemand van) de bewonersorganisatie(s)
 - d. Nee

Eindnoten

¹ Zie 'Actieplan Krachtwijken', Ministerie van VROM, p. 8.

² Ministerie van VROM, 2007, Actieplan Krachtwijken, p. 10.

³ Ministerie van VROM, 2007, Actieplan Krachtwijken, p. 8, 10 en 15.

⁴ Wel is al door NICIS eerder dit jaar een onderzoek uitgevoerd naar de wijkactieplannen, waarin ook bewonersbetrokkenheid aan bod kwam (Van Dijken en Geerdes 2008).

⁵ Ministerie van VROM, 2007, Actieplan Krachtwijken, p. 15.

⁶ Aangezien de plannen maar één keer worden vastgesteld kan dit type meting slechts één keer plaatsvinden. Dit geldt niet voor het tweede type meting: bewonersparticipatie bij de uitvoering van de wijkactieplannen. Deze meting kan worden herhaald, zolang de uitvoering van de wijkactieplannen loopt; er kan een frequente 'quickscan' worden uitgevoerd.

⁷ Aangevuld door Verba et al. (1995).

⁸ De respondenten kregen tijdens het interview de ruimte om een beschrijving te geven van de totstandkoming van het wijkactieplan. Dit bood ons de mogelijkheid om naast een score op een aantal dimensies ook iets weer te geven van de bijzonderheden van afzonderlijke processen.

⁹ Waar er wel opmerkelijke verschillen zijn opgetreden hebben wij dit in de tekst aangegeven (zie beschrijvingen bij wijken in Hoofdstuk 4).

¹⁰ Naar aanleiding van ons verzoek mee te werken aan dit onderzoek is binnen de gemeente Den Haag besloten de antwoorden voor de vier wijken in onderling overleg af te stemmen.

¹¹ Zie www.wijkaanpak.amsterdam.nl en www.utrecht.nl voor details. Programma's op de Utrechtse site zijn te vinden in de wijksites van de betreffende wijken.

¹² Zie www.eindhoven.nl

¹³ Vandaar dat er met behulp van dit rapport moeilijk kan worden gereflecteerd op recente uitspraken over bewonersparticipatie in de totstandkoming van de actieplannen (voorbeeld: de bewonersparticipatie "was nog nooit zo hoog als nu", volgens de minister WWI, aangehaald in NRC-Next, 24-04-2008, p. 8). Het verifiëren van dergelijke uitspraken zou een andere aanpak vereisen. Daarbij moet ook worden opgemerkt dat het moeilijk is om te bepalen hoe hoog bewonersparticipatie is, aangezien burgerparticipatie op meerdere manieren zou kunnen worden gemeten.

¹⁴ In sommige wijken drongen bewonersorganisaties zelf aan op een inbreng van hun kant (bv. Utrecht Overvecht).

¹⁵ De aandacht voor veel de 40 wijken is na de bekendmaking van de lijst van 40 wijken wel gestegen, maar de gemeenten waren zich van de complexe problematiek van de wijken bewust en hadden er reeds beleid voor gemaakt.

¹⁶ Het idee van *espoused theory* en *theory-in-use* is te vinden bij Argyris en Schön (1974: p. 6-7).